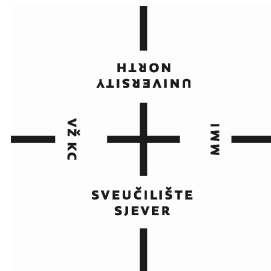


SVEUČILIŠTE SJEVER
SVEUČILIŠNI CENTAR VARAŽDIN



DIPLOMSKI RAD BR. 156 / PE / 2017

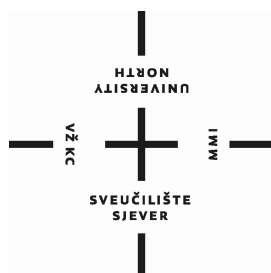
**SLOBODNE ZONE KAO POKRETAČI
RAZVOJA GOSPODARSTVA:
PRIMJER SLOBODNE ZONE
VARAŽDIN**

Enriko Parlaj

Varaždin, ožujak 2017.

SVEUČILIŠTE SJEVER
SVEUČILIŠNI CENTAR VARAŽDIN

Smjer Poslovna ekonomija



DIPLOMSKI RAD br. 156 / PE / 2017

**SLOBODNE ZONE KAO POKRETAČI
RAZVOJA GOSPODARSTVA:
PRIMJER SLOBODNE ZONE
VARAŽDIN**

Student:

Enriko Parlaj, mat. br. 0113/336D

Mentor:

izv.prof.dr.sc. Ante Rončević

Varaždin, ožujak 2017.

Prijava diplomskog rada

studenta iv. semestra diplomskog studija

Poslovna ekonomija

IME I PREZIME STUDENTA	Enriko Parlaj	MATIČNI BROJ	0113/336D
NASLOV RADA	SLOBODNE ZONE KAO POKRETAČI RAZVOJA GOSPODARSTVA: PRIMJER SLOBODNE ZONE VARAŽDIN		
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	FREE ZONES AS STARTERS OF ECONOMIC GROWTH: THE CASE OF VARAŽDIN FREE ZONE		
KOLEGIJ	MEĐUNARODNI MARKETING		
MENTOR	izv. prof. dr. sc. Ante Rončević		
ČLANOVI POVJERENSTVA	<ol style="list-style-type: none">1. doc. dr. sc. Tvrtko Jolić, predsjednik2. izv. prof. dr. sc. Anica Hunjet, član3. izv. prof. dr. sc. Ante Rončević, mentor4. doc. dr. sc. Darijo Čerepinko, zamjenski član		

Zadatak diplomskog rada

BROJ	156/PE/2017
OPIS	

Svijet se opet globalizira. Države se bore za svoja mjesta na novim političim i gospodarskim kartama svijeta. Koriste se različiti oblici udruživanja i prilagođavanja zemalja kako bi poboljšali životni standard svojih građana. Kako bi rješavali probleme nezaposlenosti, vanjskotrgovinskog deficita, rast javnog duga, i sl. I Republika Hrvatska, temeljeći svoje gospodarstvo na slobodnom tržištu i slobodnom poduzetništvu otvorena je od početka prema najnovijim gospodarskim trendovima. U ovom diplomskom radu potrebno je istražiti i prikazati sljedeće:

1. Pojam i definiciju slobodne zone,
2. Istražiti slobodne zone u razvijenim, nerazvijenim i zemljama u razvoju (primjeri zona u svijetu),
3. Istražiti povijesni razvoj slobodnih zona u Hrvatskoj,
4. Analizirati poslovanje slobodnih zona u Hrvatskoj (posljednjih pet godina, za koje postoje podaci),
5. Istražiti povijest Slobodne zone Varaždin,
6. Analizirati rezultate poslovanja Slobodne zone Varaždin i njezin utjecaj na ukupne rezultate gospodarstva Varaždinske županije,
7. Prikazati zaključke analize.

U VARAŽDINU, DANA

08.03.2017



DIR 01 PE

SAŽETAK

Svijet se opet globalizira. Institut slobodnih zona, iako postoji još od antičke Grčke, u posljednjih pola stoljeća razvio se kao pokretač razvoja i rasta gospodarstva, kao i mjesto privlačenja domaćeg i izravnog stranog ulaganja te razvoja novih tehnologija. Također se slobodne zone koriste kako bi se razvila proizvodnja i povećao izvoz te znatno smanjila nezaposlenost i potaknuo razvoj. I Republika Hrvatska je otvorila vrata ovim gospodarskim trendovima, te izradom zakona krenula u stvaranje uvjeta za osnivanje slobodnih zona.

Ovaj diplomski rad podijeljen je u tri cjeline. U prvoj cjelini istražen je pojam i definicija slobodnih zona, te su istražene slobodne zone u svijetu, kako u razvijenim zemljama (SAD, EU), zemljama u razvoju (Tajvan, Panama, Kina) te zemlji u tranziciji (Srbija). U drugoj cjelini obrađene su specifičnosti povijesnih razdoblja razvoja slobodnih zona u Hrvatskoj i analiza poslovanja slobodnih zona u zadnjih pet poslovnih godina. U trećoj cjelini obrađena je Slobodna zona Varaždin kao najrazvijenija slobodna zona u Hrvatskoj, ali i najveća greenfield investicija u ovom dijelu Hrvatske te utjecaj Slobodne zone Varaždin na ukupan razvoj gospodarstva Varaždinske županije.

KLJUČNE RIJEČI: slobodne zone, investicije, izravna strana ulagana, Slobodna zona Varaždin

ABSTRACT

The world is globalizing again. The institute of free zones, although it exist from ancient Greece, has developed in the last half century as the starter of economic development and growth, as well as the place for attracting domestic and direct foreign investment, and the development of the new technologies. Free zones are also used to develop production and increase exports, and significantly reduce unemployment and stimulate development.

Republic of Croatia had also opened the door to these economic trends and by drafting the law started to create conditions for the establishment of free zones.

This graduate thesis is divided into three sections. In the first section the concept and definition of the free zones is explored and free zones are researched in the world, both in developed countries (US, EU), developing countries (Taiwan, Panama, China) and transition country (Serbia). In the second section the specifics of historical periods of development of free zones in Croatia is covered as well as the analysis of operations of free zones in the last five years. In the third section Varaždin Free Zone is explored as the most developed free zones in Croatia, but also the biggest greenfield investment in this part of the Croatia as well as the impact of the Varaždin Free Zone on the overall development of the economy of Varaždin County.

KEY WORDS: free zones, investment, foreign direct investment, Varaždin free zone

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Slobodne zone	3
2.1. Pojam i definicija slobodne zone	3
2.2. Slobodne zone u svijetu	4
2.2.1. Povijesni razvoj slobodnih zona	5
2.2.2. Slobodne zone u SAD	6
2.2.3 Slobodne zone u Kini	9
2.2.4. Slobodne zone u Europskoj uniji	11
2.2.4.1. Slobodne zone u Irskoj – Slobodna zona Shannon.....	13
2.2.4.2. Slobodne zone u Portugalu – Slobodna zona Madeira	18
2.2.5. Slobodne zone u Tajvanu.....	19
2.2.6. Slobodne zone u Panami	21
2.2.7. Slobodne zone u Srbiji	23
3. Slobodne zone u Hrvatskoj	26
3.1. Razvoj Slobodnih zona u Hrvatskoj do samostalnosti RH.....	26
3.2. Razvoj slobodnih zona u Republici Hrvatskoj od 1991. godine	28
3.2.1. Razdoblje od 1991.-1996. godine	28
3.2.2. Razdoblje od 1996.-2006. godine	29
3.2.3. Razdoblje od 2006. godine do danas	32
3.3. Poslovanje slobodnih zona u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2011. – 2015.....	34
3.3.1. Zakonodavni okvir	35
3.3.2. Osnovne značajke Slobodnih zona	37
3.3.3. Rezultati poslovanja slobodnih zona	37

3.3.3.1. Kretanje ukupnih prihoda	38
3.3.3.2. Kretanje izvoza.....	39
3.3.3.3. Kretanje ulaganja	40
3.3.3.4. Kretanje broja zaposlenih.....	41
4. Slobodna zona Varaždin	42
4.1. Kratka povijest Slobodne zone.....	43
4.2. Korisnici Slobodne zone.....	45
4.3. Utjecaj Slobodne zone Varaždin na gospodarstvo Varaždinske županije	48
4.3.1. Kretanje prihoda.....	49
4.3.2. Kretanje izvoza.....	50
4.3.3. Kretanje ulaganja	51
4.3.4. Kretanje broja zaposlenih.....	52
5. Zaključak.....	53
6. Literatura	56
Internet stranice	58
7. Prilozi	60
Popis tablica.....	60
Popis slika	60

1. Uvod

„Preživjeti neće najsnažniji niti najpametniji, već promjenama najprilagodljiviji“ rekao je Charles Darwin. To se može lako prenijeti i na poslovni svijet, ali i na razvoj države, posebice njen gospodarski razvoj. Sa sve većom globalizacijom, razvoj i primjena modernih tehnologija postaje pitanje broj jedan. Mnoge države vide mogućnost razvoja i privlačenje stranog kapitala, a time i novih tehnologija, u institutu slobodnih zona. Razvoj slobodnih zona u svijetu, a posebice onih izvozno orijentiranih, postaje sve važniji čimbenik razvoja i smanjenja nezaposlenosti. U svijetu postoje mnogi primjeri uspjeha takvih zona, koji pokazuju kako su se slobodne zone pokazale kao najučinkovitiji model i sredstvo za privlačenje novog kapitala.

Hrvatska je na vrijeme prepoznala mogućnosti koje pružaju slobodne zone, te je krenula u izradu zakona i pokretanju osnivanja slobodnih zona, kako bi bila atraktivna za privlačenje novih investitora te stvaranja novog imidža Hrvatske kao sigurne zemlje koja štiti interese investitora. Podnesen je zahtjev za dvadesetak slobodnih zona, od kojih je 15 i pokrenuto. Svrha ovog rada je analiza slobodnih zona u svijetu i Hrvatskoj, te odgovoriti na pitanje jesu li i mogu li slobodne zone biti i u Hrvatskoj pokretač razvoja gospodarstva i razlog za smanjivanje nezaposlenosti. Cilj ovog rada je kroz tri cjeline prezentirati slobodne zone, njihove prednosti i nedostatke, te prikaz rada slobodnih zona u Hrvatskoj.

U prvoj cjelini autor je obradio pojam i definiciju slobodnih zona te je obradio slobodne zone u svijetu. S obzirom da se općenito slobodne zone vežu uz zemlje u razvoju i zemlje u tranziciji, želja autora bila je obraditi te zemlje, ali i razvijene zemlje, kako bi se pokazalo da i u razvijenim zemljama postoje slobodne zone. U ovoj cjelini obrađene su slobodne zone u SAD-u (koje se nazivaju zone strane trgovine), slobodne zone u Kini (posebne ekonomske zone, kako ih se još naziva, a u kojima radi preko 30 milijuna ljudi), slobodne zone u Europskoj uniji, gdje su posebno obrađene Slobodna zona Shannon u Irskoj – prva moderna slobodna zona u svijetu i primjer za mnoge druge zone u svijetu, te slobodna zona Madeira u Portugalu, koja je produžila svoj

režim do 2027., iako je trebala poslovati u režimu slobodnih zona samo do 2020. godine. Nadalje, autor je obradio i slobodne zone u Tajvanu i Panami, te na samom kraju i slobodne zone u Srbiji, koji se, što se tiče slobodnih zona, nalazi tamo gdje se Hrvatska nalazila prije desetak godina.

U drugoj cjelini autor je obradio slobodne zone u Hrvatskoj, povijesni razvoj slobodnih zona do samostalnosti Republike Hrvatske te razdoblja od samostalnosti do 2015. godine. Posebno je obradio i analizirao poslovanje slobodnih zona u Hrvatskoj u razdoblju 2011.-2015., posebice kretanja ukupnih prihoda, izvoza, ulaganja i broja zaposlenih.

U trećoj cjelini, koja je središte istraživanja, autor je obradio Slobodnu zonu Varaždin, kao primjer najuspješnije zone u Hrvatskoj, ali i kao najveću greenfield investiciju, opisavši kratku povijest osnivanja i rada Slobodne zone Varaždin te njezin utjecaj na ukupan razvoj gospodarstva Varaždinske županije.

Metode istraživanja korištene u ovom radu temelje se na analizama, usporedbama podataka, mišljenjima i stavovima stručnjaka, raznim prezentacijama, publikacijama koje se bave problematikom slobodnih zona te iskustvima koje je imao u vođenju slobodne zone u Varaždinu.

2. Slobodne zone

Slobodne zone predstavljaju suvremeni oblik privredne ekstrateritorijalnosti, što podrazumijeva posebno određeni i označeni dio teritorija, najčešće fizički ograđen, u kome vlada stimulativan režim poslovanja. U slobodnim zonama osnovnu privlačnost čine povlašteni carinski tretman robe, odgovarajuća porezna politika i jednostavne administrativne procedure.

Za institut "slobodna zona" se kaže da predstavlja specijalni instrument državne gospodarske politike, koji služi za postizanje posebnih ili specijalnih ciljeva¹.

2.1. Pojam i definicija slobodne zone

Po definiciji UNCTAD-a, slobodna zona je najvažnija gospodarsko-politička mjera na području carinskih olakšica unutar prostorno ograničenog područja gospodarstva pojedine države. Iz ove definicije proizlazi i temeljna značajka zona – na teritorij pojedine države mogu se uvoziti strani proizvodi bez plaćanja carinskih obveza, ako se ti proizvodi ili od njih proizvedena finalna roba ne uveze na nacionalno carinsko područje. Međutim, u gospodarskom, političkom i valutnom pogledu zone su sastavni dio gospodarskog područja svake države².

Zona predstavlja dio carinskog područja neke zemlje na kojem se prometno-gospodarske djelatnosti te kretanje osoba i stvari odvija pod posebnim uvjetima i na kojem se primjenjuje posebni nadzor tijela državne uprave³.

¹ D. Maras: Slobodne zone – specijalni instrument gospodarske politike Republike Hrvatske : magistarski rad. Zagreb : D. Maras, 2006.

² Olgica Spevec: Slobodne zone u svjetskoj gospodarskoj praksi i Republici Hrvatskoj, Računovodstvo, revizija i financije br. 5/1995. str. 921

³ I. Miloš, D. Rudić: Slobodne zone-značajne točke prometnog i gospodarskog sustava Republike Hrvatske, str.123

Slobodne zone ponajprije označuju teritorijalna područja u kojima se poduzetnicima osiguravaju, osim prikladne lokacije i infrastrukturnih rješenja, i dodatne povlastice i olakšice. Za njih je mjerodavna Hrvatska država⁴.

S motrišta državne strategije, slobodna zona bi se mogla definirati kao specijalni – međunarodno priznati - instrument gospodarske politike jedne zemlje, koji služi isključivo za poticanje ulaganja novog kapitala na unaprijed određeno područje ili prostor s ciljem ostvarenja utvrđenih razvojnih gospodarskih programa pomoću kojih se želi riješiti određene gospodarske i s njima interakcijski povezane ili uvjetovane poteškoće, bez državnih ulaganja i bez državnog rizika za uloženi kapital⁵.

Sukladno Zakonu o slobodnim zonama: „Slobodna zona je dio teritorija Republike Hrvatske, koji je posebno ograđen i označen i u kojem se gospodarske djelatnosti obavljaju uz posebne uvjete“⁶.

2.2. Slobodne zone u svijetu

Koncept slobodne zone, u svojim brojnim oblicima, stekao je popularnost u posljednjih nekoliko desetljeća, posebice u gospodarstvima u nastajanju u Aziji, Bliskom istoku i Africi. Od prve moderne slobodne zone u zračnoj luci Shannon u 1959., ovaj model je procvao do točke u kojoj ima oko 3.500 slobodnih zona diljem svijeta, u kojima je otvoreno oko 70 milijuna radnih mjesta. Osim toga, kako bi se osiguralo da dobije međunarodno priznanje i podršku koje zaslužuju, treba naglasiti ulogu tih zona kao primjer moderne infrastrukture, kao kreatora prilika za zapošljavanje, kao i integratora usluga, logistike i transportnih mreža.⁷

⁴ J. Lončar: Industrijske, slobodne i poslovne zone – pojam, značenje i faktori lokacije, Dostupno na hrcak.srce.hr/file/56639 20.2.2017.

⁵ D. Maras: Slobodne zone – specijalni instrument gospodarske politike Republike Hrvatske : magistarski rad. Zagreb, 2006.

⁶ Zakon o slobodnim zonama, Narodne Novine broj 148/13, dostupno na <http://www.zakon.hr/z/687/Zakon-o-slobodnim-zonama> 20.2.2017.

⁷ <https://www.worldfzo.org/Pages/Background.aspx> dostupno 20.2.2017.



Slika 1 Lokacije slobodnih zona u svijetu (Izvor: Google slike, 20.2.2017.)

2.2.1. Povijesni razvoj slobodnih zona

U povijesti slobodne zone prvi puta se pojavljuju u antičkoj Grčkoj, u obliku slobodnih luka, koje su imale razne povlastice za uvoz, izvoz, skladištenje i ostale trgovinske transakcije, kako bi se razvijala trgovina te omogućila slobodna trgovina bez smetnji.

Prva poznata slobodna zona je bio grčki otok Delos u Egejskom moru. Otok je 166. godine prije Krista dobio carinska i porezna oslobođenja u trgovini koja se odvijala između istočnog i zapadnog Sredozemlja te je time postao jedno od najvećih središta trgovinske razmjene u istočnom Sredozemlju⁸.

Tijekom srednjeg i novog vijeka, mnoge europske zemlje davale su posebne trgovinske povlastice lučkim gradovima na glavnim svjetskim trgovinskim ili prometnim rutama koji su tako dobivali status slobodnih luka, a taj status se

⁸ <http://www.geografija.hr teme/stanovnistvo-i-gospodarstvo/razvoj-i-znacenje-slobodnih-ekonomskih-zona/> dostupno 20.2.2017.

zadržao sve do 1. svjetskog rata u Francuskoj, Italiji, Njemačkoj, Austro-Ugarskoj, Rusiji i Danskoj.

Slobodne zone su se nakon drugog svjetskog rata proširile na sve kontinente, a najviše su se razvijale u zemljama gdje se primjenjivao protekcionizam i ekonomski restrikcionizam. Kako se sve više stvara regionalna integracija tako slobodne zone gube glavni razlog svog opstanka, a uz to se smanjuje i njihova važnost kod novih procesa liberalizacije međunarodne razmjene i globalizacije svjetskog gospodarstva.⁹

2.2.2. Slobodne zone u SAD

Prve „zone“ u SAD počele su se osnivati 1934. godine i to na područjima "slobodnih luka" u kojima je omogućen liberalni transport i oplemenjivanje strane robe s ciljem povećavanja i unapređivanja vanjske trgovine i otvaranja novih radnih mjesta. Od 1950. god. u „slobodnim zonama“ omogućena je proizvodnja, izlaganje i burzovna prodaja gotovo svih vrsta robe. Tako je npr. od 1980. do 1990. god. u SAD otvoreno 156 temeljnih „slobodnih zona“ i 145 njihovih dijelova (pod-zona) što je rezultiralo porastom izvoza preko „slobodnih zona“ sa 1,55 milijardi USD, iz 1980. g. na preko 125 milijardi američkih dolara 1990. godine. Godine 2001. država „New York“ je dala koncesije za osnivanje 58 slobodnih zona ili njihovih dijelova s izrazito velikim fiskalnim i drugim povlasticama s ciljem premještanja industrijskih i proizvodnih pogona s područja grada New York u njegovo okruženje¹⁰.

Karakteristika američkog modela slobodnih carinskih zona jest njihov uvozni karakter i mogućnost osnivanja zone za samo jednog korisnika. U američkim slobodnim carinskim zonama najčešće zastupljene djelatnosti su: prerada nafte, proizvodnja prirodnog i sintetičkog plina, proizvodnja tekstila i metalnih dijelova, montaža automobila, avionskih motora, pisaćih strojeva i motocikla.

⁹ B. Dregarić: Utjecaj slobodne zone Varaždin na gospodarstvo Varaždinske županije, diplomski rad, FOI, 2012.

¹⁰ D. Maras: Slobodne zone – specijalni instrument gospodarske politike Republike Hrvatske, magistarski rad. Zagreb, 2006.

Dva bitna obilježja američkih zona proizvodnog karaktera po kojima se američke zone izdvajaju iz svjetskog sustava zona smatraju se:

1. Zone locirane na području Sjedinjenih Država orijentiraju svoju proizvodnju i plasman na domaće tržište, ali i zone koje su locirane izvan SAD-a u pograničnom dijelu Meksika svoj plasman usmjeravaju na američko tržište;
2. Roba u zoni se bez obzira na zemlju porijekla i namjenu slobodno prodaje ili distribuira u treće zemlje pri čemu nije podvrgnuta nikakvim ograničenjima ili opterećenjima¹¹.

Glavni poticaji u zonama u SAD-u su¹²:

1. Obrnute carine – ako komponenta ili sirovina ima višu stopu carine od gotovog proizvoda, proizvodnja ili sastavljanje unutar zone može smanjiti carinsku obvezu na takve komponente ili sirovine primjenom niže stope carine na gotov proizvod, a ne na individualne uvezene komponente / sirovina.
2. Izuzetak od carine za reeksport - ako tvrtka obavlja montažu ili proizvodi gotove proizvode u slobodnoj zoni od uvoznih komponenti / sirovina i zatim izvozi takve gotove proizvode izvan SAD-a, neće morati platiti carinu.
3. Eliminacija carine na otpad i gubitak prinosa – ako tvrtka ima otpad ili gubitak prinosa od uvezenih komponenti, na otpad i izgubljeni prinos se ne naplaćuje carina
4. Uštede na tjednom unosu – ako tvrtka smješтана u FTZ redovito uvozi robu, može uštedjeti tako da ispunjava carinski tjedni unos, umjesto carinski unos za svaku pošiljku
5. Odgoda carine – carina se odgađa dok roba nije otpremljena iz slobodne zone u SAD za distribuciju

¹¹ M. Hršak: Novi model slobodnih zona u Republici Hrvatskoj i funkcija marketinga u njihovu razvoju, Magistarski rad, Zagreb, 1998. str.16.

¹² <http://foreign-trade-zone.com/benefits.htm> dostupno 20.2.2017.

6. Državne beneficije – kao dodatak na navedene poticaje, tvrtke također mogu imati benefite od državnih poticaja

U Godišnjem izvješću za 2015. godinu, navedeno je kako je u SAD-u bilo odobreno 262 zone, od koje je 186 bilo aktivnih, odnosno imale su barem jednu lokaciju ili podzonu u kojoj je bilo proizvodnje¹³.

Annual Report of the Foreign-Trade Zones Board – 2015

Appendix A

SUMMARY STATISTICS, 2011 – 2015
(**\$ billion**)

	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Merchandise Received</i>	640.9	732.2	835.8	798.1	659.4
<i>Warehouse/Distribution</i>	106.2	181.8	264.5	234.5	228.0
<i>Production</i>	534.6	550.4	571.3	563.6	431.4
<i>% Production</i>	83%	75%	68%	71%	65%
<i>Foreign Status Inputs</i>	277.0	303.8	290.3	288.3	244.8
<i>Warehouse/Distribution</i>	52.1	91.9	100.8	112.4	126.5
<i>Production</i>	224.9	211.8	189.5	175.9	118.3
<i>Domestic Status Inputs¹</i>	363.8	428.5	545.5	509.7	414.6
<i>Warehouse/Distribution</i>	54.1	89.9	163.7	122.0	101.5
<i>Production</i>	309.7	338.6	381.8	387.7	313.1
<i>Domestic Status Inputs Ratio</i>	57%	58%	65%	64%	63%
<i>Warehouse/Distribution</i>	51%	49%	62%	52%	45%
<i>Production</i>	58%	61%	67%	69%	73%
<i>Exports²</i>	54.3	69.9	79.5	99.2	84.6
<i>Warehouse/Distribution</i>	12.5	16.7	18.6	32.6	25.2
<i>Production</i>	41.8	53.2	60.9	66.6	59.4
<i>Number of Approved FTZs³</i>	257	256	257	258	262
<i>Active FTZs⁴</i>	171	174	177	179	186

¹ Domestic status merchandise includes both domestic-origin items and foreign-origin items that have been entered for consumption (duty-paid) prior to FTZ admission.

² Export figures are based on material inputs and do not include value added.

³ The number of approved FTZs is the sum of all zones approved by the FTZ Board, minus those that have lapsed or been terminated.

⁴ Active FTZs have at least one site or subzone in operation.

Slika 2 Slobodne zone u SAD-u od 2011.-2015. (Izvor: Godišnje izvješće za 2015.)

Trenutno u SAD-u, sukladno informacijama na International Trade Administration (ITA), postoje 296 slobodnih zona ili kako se nazivaju u originalu zovu, Foreign trade zones¹⁴ (FTZ).

¹³ <http://enforcement.trade.gov/ftzpage/annualreport/ar-2015.pdf> dostupno 20.2.2017.

¹⁴ <http://enforcement.trade.gov/ftzpage/index.html> dostupno 20.2.2017.

2.2.3 Slobodne zone u Kini

Otvaranjem Kine prema svijetu, koje je počelo 1979. g. posebna je pozornost posvećena utvrđivanju posebnih područja ili prostora te vrsta gospodarskih djelatnosti za poticanje ulaganja stranih ulagača, koja su nazvana "specijalne ekonomske zone".

Specijalne ekonomske zone formirane su u provincijama koje su bile razvijenije od drugih dijelova Kine, a koje su gravitirale Hong Kongu, Makau i Tajvanu, odnosno kineskim područjima koja su bila pod privremenom jurisdikcijom (upravom) drugih država. U prvoj odluci o otvaranju prve ekonomske zone „Shenzhen“ određena je površina od 326 km², odnosno 526 km² prostora u bližem okruženju zone na kojem je bilo preko 800.000 stanovnika¹⁵.

Shenzhen je druga je po veličini slobodna ekonomska zona Kine iza one u provinciji Huinan sa više od 120 000 proizvodnih tvrtki. Tekstil, odjeća hrana, strojogradnja, materijal za izgradnju te kemijska industrija ne zaostaju mnogo za primarnom, elektronskom industrijom. U 2001. broj radno aktivnog stanovništva je iznosio 3,3 milijuna. Iako je najveći broj radnika zaposlen u sekundarnom sektoru ekonomije, (industrijska proizvodnja zapošljava 1.45 milijuna ljudi), tercijarni sektor (gdje su obrazovanje, trgovina, promet, servisi), raste dvostruko bržom godišnjom stopom, (11.6% : 5.5%). Privredne djelatnosti su u 2005. bile zastupljene u proporcijama - 0.2% : 52.4% : 47.4%.¹⁶

Još od 2001. Shenzhen je jedan od gradova sa najvećom ekonomskom moći, (četvrti), od svih u kontinentalnoj Kini. Prosječna stopa njegovog razvoja između 2001. i 2005. je 16.3%. Sa godinom 2005. bruto proizvod grada je bio 492.000.000.000 kineskih juana, (oko 63 milijardi U\$), 15% više

¹⁵ D. Maras: Slobodne zone – specijalni instrument gospodarske politike Republike Hrvatske, magistarski rad. Zagreb, 2006.

¹⁶ <https://hr.wikipedia.org/wiki/%C5%A0en%C5%BEen> dostupno 20.2.2017.

nego u 2004. S izuzećem Hong Konga, regija ima najveći bruto proizvod i prva je s obzirom na dohodak po zaposlenom u zemlji.¹⁷

Danas, sa početkom 21. stoljeća, megalopolis Shenzhen je jedan od najvećih industrijskih centara svijeta, (elektronika, komunikacije). Po samoj industrijskoj proizvodnji, drugi je u Kini i sjedište najuspješnijih nacionalnih i mnogobrojnih međunarodnih kompanija. Tu su domaće tvrtke Huawei i AZT kao i strane na području informacijske tehnologije, (IT) kao Foxconn i Apple. Znatno je dio isporučene elektronike baziran na Intel tehnologiji mikroprocesora. Grad je domaćin godišnjeg sajma elektronike China Hi-tech Fair (CHTF).¹⁸

Potaknuti brojnim carinskim i fiskalnim povlasticama te jeftinom radnom snagom brojni ulagači iz SAD, Kanade, Europe itd. zaključili su dugogodišnje poslovne aranžmane s kineskim tvrtkama u obliku zajedničkih ulaganja čime su u proteklih 20-tak godina tehnološki i tržišno pretvorile Kinu u veliku ekonomsku svjetsku silu, koja sve više preuzima ključnu ulogu na svjetskom tržištu.¹⁹

Kina je 2013. godine osnovala novu slobodnu zonu Shanghai (Šangaj)²⁰, koja obuhvaća četiri postojeće posebne ekonomske zone (Waigaoqiao slobodna zona, Waigaoqiao logistički park, Yangshan slobodna luka i Pudong zračna luka slobodna zona) te je ukupni prostor nove zone 28 kvadratnih kilometara. Zbog visokih ulaganja u Slobodnu zonu Šangaj, cijene kuća i udjela u tvrtkama koje se nalaze unutar ili u blizini područja dramatično se povećao. Nakon izgradnje i dogradnje slobodne zone, očekuje se da će Šangaj doživjeti porast industrijske aktivnosti, kao i brzi rast stanovništva, jer će više ljudi početi doseljavati tražeći bolji životni standard.

¹⁷ Ibid

¹⁸ Ibid

¹⁹ D. Maras: Slobodne zone – specijalni instrument gospodarske politike Republike Hrvatske, magistarski rad, Zagreb, 2006.

²⁰ http://www.ftz-shanghai.com/About_FTZ/ dostupno 20.2.2017.

2.2.4. Slobodne zone u Europskoj uniji

Koncem devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća došlo je do formiranja većeg broja „slobodnih zona“ u Europi. Tako je 1888. godine formirana „Slobodna zona Freihafen“ u luci „Hamburg“, a potom u lukama „Trst“, „Bremen“, „Kil“ itd. u kojima su državne vlasti odobrile značajne fiskalne povlastice i vrlo veliku liberalizaciju prometa robe za izgradnju, remont i opremanje brodova, dok se za oplemenjivanje (dorada, obrada i prerada) robe u transportu trebala tražiti tzv. prethodna suglasnost od državnih upravnih i nadzornih tijela (carine, porezne uprave, fito-sanitarnih službi ...).

Koncem 50-tih i početkom 60-tih godina prošlog stoljeća došlo je do izrazito značajnog povećavanja broja izvoznih „slobodnih zona“ na području današnje Europske unije u kojima su pojedine države, poput Irske, ne samo smanjivale fiskalne pristojbe u „slobodnim zonama“ nego su čak davale posebne povlastice (besplatno zemljište, besplatne priključke na energente, djelomično oslobođanje od komunalnih davanja ...), što je rezultiralo izuzetno visokim stopama povećanja gospodarskih aktivnosti, otvaranjem velikog broja novih proizvodnih radnih mjesta, rapidnog povećavanja izvoza i smanjivanje uvoza, pretvaranjem velike emigracije mladih i stručnih kadrova u imigraciju, značajnim povećanjem životnog standarda, razvojem visokog školstva, porasta BDP, trajno i sigurno punjenje državnog proračuna itd.²¹

Europska unija naslijedila je i prihvatila slobodne zone koje su u zemljama članicama djelovale u trenutku osnivanja EU 1958. godine. Dopušta i osnivanje novih. Do 1969. ulagači u zonama na području Unije mogli su slobodno uvoziti sirovine, strojeve i opremu iz zemalja izvan nje radi proizvodnje za izvoz. Prodaja na tržištu EU-a bila je ograničena ili čak zabranjena, a proizvodi iz slobodnih zona prodavani u EU podliježali su carini na njihovu punu vrijednost. Godine 1969. uvjeti poslovanja korisnika

²¹ D. Maras: Slobodne zone – specijalni instrument gospodarske politike Republike Hrvatske, magistarski rad. Zagreb, 2006.

slobodnih zona izjednačeni su s uvjetima poduzetnika koji ni od čega nisu slobodni²².

Slobodnim zonama, kao instrumentom gospodarske politike, koristi se i veći broj država članica Europske unije, u kojima slobodne zone posluju u dvama oblicima:

- Slobodna zona tip 1 (Control type 1) - Slobodnu zonu tipa 1 karakterizira ograda (žica), carinska služba na ulazu te smještaj robe u slobodnu zonu s dokumentima koji prate robu,
- Slobodna zona tip 2 (Control type 2) - Slobodne zone tip 2 de facto su klasična carinska skladišta u koje se roba smješta uz posebnu dokumentaciju (carinsku deklaraciju), nisu ograđena i nemaju carinsku službu na ulazu/izlazu.

Prema EU-popisu slobodnih zona od 30. srpnja 2015., u državama članicama posluje ukupno 83 slobodnih zona, od kojih 69 tipa 1 i 14 tipa 2. Od 28 država članica, 5 nema slobodnih zona, i to poimence: Austrija, Belgija, Mađarska, Slovačka i Švedska. S druge strane, najveći broj slobodnih zona ima Hrvatska, 13 slobodnih zona, zatim Češka, ukupno 9, od kojih 8 slobodnih zona tipa 1 i jednu slobodnu zonu tipa 2, Poljska 7 slobodnih zona tipa 1 te Rumunjska i Bugarska po 6 slobodnih zona, također tipa 1. Finska ima 6 slobodnih zona, od čega 2 tipa 1, te 4 tipa 2. Grčka, Latvija i Španjolska imaju po 4 slobodne zone tipa 1, Estonija 3 slobodne zone tipa 1 i jednu slobodnu zonu tipa 2, Francuska 2 slobodne zone tipa 1, Njemačka po 2 slobodne zone tipa 1 i tipa 2, a Italija 2 slobodne zone tipa 1 i jednu slobodnu zonu tipa 2. Cipar i Irska imaju po 2 slobodne zone tipa 2, Danska jednu slobodnu zonu tipa 1, a Litva, Malta, Portugal i Slovenija po jednu slobodnu zonu tipa 1. Nizozemska i Velika Britanija imaju po jednu slobodnu zonu tipa 2.

²² N Starc, J. Budak: Nekoliko pitanja o slobodnim zonama Republike Hrvatske i jedan odgovor, pregledni rad, 2009.

Razlike u poreznim režimima država članica može dovesti do narušavanja tržišnog natjecanja, a može predstavljati značajne prepreke trgovini i time ostvarenje jedinstvenog europskog tržišta. Prema članku 107 Ugovora o funkcioniranju Europske unije²³ (UFEU), svaka potpora koju dodijeli država članica ili koja se dodjeljuje putem državnih sredstava u bilo kojem obliku kojim se narušava ili prijeti da će narušiti tržišno natjecanje stavljanjem određenih poduzetnika ili proizvodnje određene robe u povoljniji položaj, nespojiva je s unutarnjim tržištem u mjeri u kojoj utječe na trgovinu među državama članicama. Stoga Europska komisija obično smatra porezne poticaje koji se primjenjuju u slobodnim zonama državnom potporom prema članku 107. (1) UFEU.

Sve mjere koje se koriste u slobodnim zonama koje čine državnu potporu mora biti poslano od strane države članice na odobrenje od strane Europske komisije, osim ako ne spadaju pod de minimis potpore ili Uredbe o općem skupnom izuzeću.

Carinski aspekt poslovanja u slobodnim zonama proizlazi iz Zajedničke carinske politike EU-a, jednak je za sve države članice te je u nadležnosti europske Opće uprave za porezna pitanja i carinsku uniju. S druge strane, a vezano uz porez na dodanu vrijednost, nacionalna zakonodavstva država članica moraju biti usklađena s Direktivom Vijeća 2006/112/EZ iz 2006. godine (uključujući izmjene i dopune), što ipak ostavlja određeni prostor državama članicama za donošenje odluka o poreznom motrištu poslovanja u slobodnim zonama.

2.2.4.1. Slobodne zone u Irskoj – Slobodna zona Shannon

Irska je 1959. godine donijela vrlo poticajni Zakon o osnivanju slobodne zone Shannon te niz pratećih provedbenih kompatibilnih i međusobno interakcijski impliciranih propisa. Irska Vlada je jako dobro proučila konkurenciju i

²³ <http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/pregovori/111221-lisabonski-prociscena.pdf> dostupno 20.2.2017.

potražnju direktnih stranih ulaganja i formirala je osobito konkurentnu Zonu, koja je nudila značajno povoljnije uvjete za ulaganje kapitala u odnosu na sve ostale Zone na području Europe. Već u prvih desetak godina uporabe Zone, Irska je uspjela zaustaviti sve negativne tendencije iz područja gospodarsko-socijalnog i s njime izravno i/ili neizravno impliciranih (pod)sustava pri čemu se može posebno naglasiti slijedeće uspjehe:

1. pretvaranje emigracije mladih i visoko obrazovanih stručnjaka u imigraciju,
2. inverziju vanjskotrgovinske bilance (veći izvoz od uvoza),
3. godišnji porast BDP >12%,
4. porast BDP per capita >20.000 USD,
5. razvoj visokog školstva i inovacijskog intelektualnog kapitala itd.²⁴



Slika 3 Slobodna zona Shannon (Izvor: Google slike, 20.2.2017.)

²⁴ D. Maras: Slobodne zone – specijalni instrument gospodarske politike Republike Hrvatske, magistarski rad, Zagreb, 2006.

Sve je to ostvareno bez državnih zaduživanja, bez državnih ulaganja u gospodarske programe i državnog rizika za uloženi gospodarski kapital, što je u razvijenom svijetu nazvano: "Irsko čudo".

Najvažniji elementi "Irskog čuda", koje se službeno naziva IFZ (Ireland Free Zone) bili su²⁵:

1) Shannonov uspjeh:

- Uspješno primijenjena nova gospodarska strategija matične države;
- Ubrzano i sustavno širenje IFZ-ovog modela i njegov izravni pristup na sveukupno područje Irske;
- Postupno smanjivanje naglaska na Shannon per se;
- Shannon postao katalizator razvoja sveukupnog gospodarskog sustava.

2) Shannon IFZ-ove prednosti:

- Zapošljavanje (izravno i neizravno);
- Ulaganje FDI;
- Izvoz (izravni i neizravni);
- Suvremeno upravljanje resursima i iskustvo u industriji;
- Istraživanje i suvremena tehnologija;
- Input za sustavni razvitak lokalnog poduzetništva;
- "Shop window" (izlog) za Irsku.

3) Shannon IFZ - ključni čimbenici uspjeha:

- Lokacija uz međunarodnu zračnu luku registriranu za javni promet;
- Veliko povjerenje Vlade (državne vlasti);
- Izuzetno promotivan paket poticaja za FDI ulaganje;
- Energičan međunarodni marketing (instaliranje lobista u sve veće gradove svijeta);
- Posebna agencija za razvoj, koja funkcionira kao "One-Stop-Shop";
- aktivna potpora zajednice.

²⁵ D. Maras: Slobodne zone – specijalni instrument gospodarske politike Republike Hrvatske, magistarski rad. Zagreb, 2006.

4) Definicija IFZ-a:

- Određeno zemljopisno područje;
- Područje obično zaštićeno i sustavno nadzirano;
- Izvan uobičajene jurisdikcije nadzora carinske uprave;
- Slobodan uvoz robe za skladištenje i preradu;
- Konačan i neograničen izvoz na inozemna tržišta.

5) Temeljna obilježja idealnog IFZ-a:

- Pojednostavljeno poslovno okruženje, koje je kreirano za privlačenje FDI ulaganja nudeći jasne i nedvosmislene pogodnosti (poticaje);
- Industrijski park(ovi), koji nudi poslovni prostor i servisne usluge i koji je vođen izuzetno uspješno;
- Birokracija s motrišta ulagača smanjena na neophodni minimum.

6) Tipičan poticajni paket IFZ-u:

- Minimalni propisi;
- One-Stop-Shop za usluge ulagačima;
- Potpuno izuzeće uvoznih i izvoznih carina i odredbi;
- Vrlo niske ili minimalne državne pristojbe;
- Mogućnost repatrijacije kapitala i dobiti;
- Oslobođanje od ograničenja za stranu valutu.

7) Što osobito privlači ulagače u uspješno upravljanom IFZ-u:

- Kompletan i poznat sustav poticaja i popratnih usluga;
- Učinkovito organiziran postupak pristupa;
- Minimum birokracije.

8) Ključni čimbenici uspjeha IFZ-a diljem svijeta:

- Jasna i integralna politika ulaganja;
- Poslovno okruženje;
- Minimalni propisi;
- Slobodan uvoz/izvoz IFZ robe;
- Učinkovita administracija (carina, usluge ulagačima, vlasništvo ...);
- Pažljivo odabrana lokacija;

- Pristup transportnim sredstvima i komunalnim službama;
- Kontinuirana promocija.

9) Ključni čimbenici neuspjeha IFZ-a diljem svijeta:

- Loše poslovno okruženje;
- Nedostatak jasne i integralne politike;
- Neučinkovita administracija;
- Loša lokacija;
- Prenatrpanost objektima;
- Neodgovarajuća promocija.

Iako "Irsko čudo" nedvojbeno pokazuje da nema najvažnijeg čimbenika za uspjeh IFZ-a, nego da on ovisi o svim "detaljima" sveukupnog sustava, ipak je posebno naglašena uloga specijalne vladine razvojne agencije - Irska agencija za razvoj (IDA), koja je desetljećima aktivno promovirala industrijske parkove kao učinkovit način za promoviranje ulaganja. Danas, IDA posjeduje otprilike 150 industrijskih posjeda i poslovnih parkova različitih veličina, smještenih diljem zemlje. IDA ima trajnu politiku razvoja vrhunskih poslovnih/tehnoloških parkova prema najvišim međunarodnim standardima. Ona također ulazi u zajednička ulaganja s općinama i privatnim ulagačima, po principima javno-privatnog partnerstva, u svrhu razvoja novih Parkova. IDA posjeduje 1.700 hektara zemljišta, koje je isključivo raspoloživo za nova izravna strana ulaganja (FDI) i za domaću proizvodnu industriju, te 50.000 kvadratnih metara tvorničkih i uredskih prostora. Njen je godišnji proračun za nekretnine oko 40 milijuna USD. 65% aktivnosti izravnih stranih ulaganja i 50% proizvodne industrije smješteni su u parkovima u vlasništvu IDA-e. Gotovo 125.000 ljudi je direktno zaposleno u industrijama u stranom vlasništvu, a 200.000 radnika je zaposleno u domaćim proizvodnim industrijama. Veliki investicijski projekti, poput onih Intela, Hewlett Packarda i Xeroxa, smješteni su na samostalnim lokacijama²⁶.

²⁶ D. Maras: Slobodne zone – specijalni instrument gospodarske politike Republike Hrvatske, magistarski rad. Zagreb, 2006.

Koji su poticaji koje danas nudi Slobodna zona Shannon? Osim carinskih aranžmana koji omogućuju odgodu plaćanja poreza uvezene robe, Slobodna zona Shannon daje posebne poticaje povrh redovnih poreznih poticaja koje nudi u Irskoj. Dodatni poticaji uključuju izuzeće od PDV-a na uvezenu robu, uključujući i robe koji se koristi u proizvodnji, ako se 75% proizvedenih proizvoda izvozi. Poticaji su dostupni za tvrtke za provođenje istraživanja i razvoja. Tvrtke koje su poslovale u Slobodnoj zoni Shannon ispočetka su imale benefite od stopa poreza na dobit od koji je bio 10%, ali od 2005. godine zona ima stopu poreza na dobit od 12,5%, koja se primjenjuje diljem Irske. Kvalifikacijski kriteriji za odabir tvrtki uključuju stvaranje zaposlenosti i izvoznu orijentaciju.

Slobodnu zonu Shannon danas pokreće uslužni sektor, koji čini 64% gospodarske aktivnosti zone. U 2008. godini više od 100 tvrtki poslovalo u zoni te su zapošljavali oko 7.200 radnika, s poslovnim aktivnostima koji su uključivali od korisničke podrške do smještaja sjedišta tvrtki. Istraživanja pokazuju da je ulaganje SAD u proizvodnju 70% veće nego što bi bilo kad bi irska stopa poreza na dobit bila podignuta na razinu sljedećih najnižih stopa poreza država članica EU. Poticaji koje danas nudi Slobodna zona Shannon nisu puno drugačiji od onih koji se nude u ostalom dijelu Irske, ali su i dalje privlačni investitorima zbog drugih usluga koje nude, ponajviše educirana radna snaga i smještaj koji nude.

2.2.4.2. Slobodne zone u Portugalu – Slobodna zona Madeira

U Portugalu postoje dvije slobodne zone: The International Business Centre of Madeira i Santa Maria Island slobodna zona. Ovdje ćemo malo više reći o The International Business Centre of Madeira (IBCM)²⁷, koja je poznatija kao Slobodna zona Madeira.

IBCM ili Slobodna zona Madeira osnovana je u osamdesetim godinama prošlog stoljeća, točnije 1987. godine, kao sredstvo regionalne gospodarske

²⁷ <http://www.ibc-madeira.com/en/about-ibc.html> dostupno 20.2.2017.

politike, s ciljem privlačenja investicija i povećanja razvoja regije. Sastoji se od niza poticaja, uglavnom poreznog prirode, a prepoznata je kao najefikasniji mehanizam za modernizaciju, raznolikost i internacionalizaciju regionalnog gospodarstva.

Madeira ima status autonomne regije, s vlastitim parlamentom i administracijom, ali se većina portugalskih zakona primjenjuje. Madeirin porezni režim je odobren od strane Europske komisije kao državna potpora i krajnji rok je nedavno produžen do kraja 2027. godine. Poticaji koji se nude tvrtkama koje posluju uključuju:

1. porezne stope na dobit od 5% za dobiti ostvarene s povezanim društvima koje se ne nalaze u Portugalu
2. nema poreza na promet nekretnina
3. nema poreza na kapitalnu dobit i dividende poslane u tvrtke sa sjedištem u EU / EEA ili zemlje koje imaju Ugovor o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja s Portugalom i
4. 50% smanjenje oporezivog dohotka za kvalificirane tvrtke;

Kako bi se kvalificirali za ove porezne olakšice, tvrtke moraju ili 1) izvršiti ulaganje u Madeiri od najmanje 75.000 eura na razdoblje od dvije godine i 1 novootvoreno radno mjesto ili 2) otvoriti najmanje 6 radnih mjesta u Madeiri. Tvrtkama koje su ili će početi raditi u Slobodnoj zoni Madeira do 2020. godine bit će garantiran porez na dobit od 5% do 2027. godine.²⁸

2.2.5. Slobodne zone u Tajvanu

U Tajvanu su 60-tih godina prošlog stoljeća osnivanje slobodnih zona temeljili isključivo na filozofiji slobodne trgovine i na taj način privlačile strani kapital i suvremene tehnologije. Već u prvih nekoliko godina, slobodne zone Tajvana ostvarile su fantastične rezultate, pa je broj podnositelja zahtjeva za

²⁸ <http://www.ibc-madeira.com/en/tax-benefits.html> dostupno 20.2.2017.

osnivanje, odnosno obavljanje poslova u slobodnim zonama Tajvana daleko premašio, za to, predviđen broj. Stoga su odmah pokrenuti postupci za otvaranje novih zona. Slobodne zone Tajvana doprinijele su razvoju izvozno orijentirane industrijalizacije i intenzivno stvaranje kvalificirane radne snage. Osim toga „slobodne zone“ su potakle transformaciju industrije i tehnologije u pravcu razvijanja visoke tehnike i tehnologije kao ključnog čimbenika ili temelja za jačanje gospodarstva Tajvana. Kao ilustrativni pokazatelj učinkovitosti instituta slobodna zona može poslužiti Slobodna zona Nantz u Tajvanu čija je površina 90 hektara i u kojoj su već 1982. godine otvorene 94 tvornice te Tajchung čija je površina 23 hektara i u kojoj je otvoreno 49 tvornica. Tako su slobodne zone na Tajvanu 1982. godine zauzimale 181 ha površine na kojoj je bilo instalirano 269 tvornica²⁹.

Tajvan trenutno ima 7 zona slobodne trgovine, šest morskih luka i jednu zračnu luku: Luka Keelung, Luka Suao, Luka Taipei, Zračna luka Taoyuan, Luka Taichung, Luka Anping i Luka Kaohsiung.

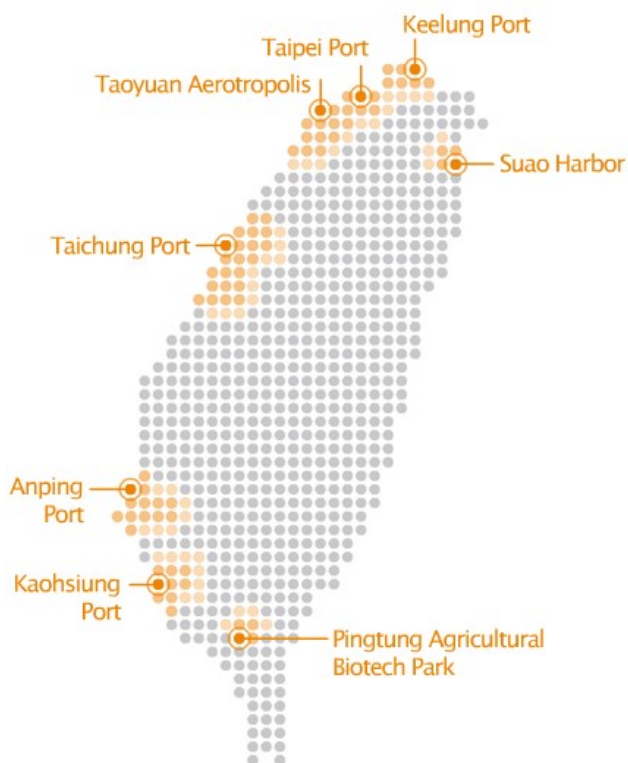
Glavne prednosti su slobodnih zona su:

- sve slobodne zone su strateški smještene kako bi osigurale jednostavan pristup Hong Kongu, Kini, Japanu i zemljama Saveza država jugoistočne Azije (ASEAN - Association of Southeast Asian Nations);
- sve tvrtke koje posluju u zoni oslobođene su od: poreza na robu, poreza na duhan i alkoholna pića, davanja za javno zdravstvo i socijalnu skrb na duhanske proizvode, porez na poslovanje, carine i pristanišnu pristojbu; 0% poreza stopa primjenjuje se za transakcije robe, opreme i usluga između Tajvana FTZs i carinskim područjima;
- tvrtke mogu imati i do 40% stranih radnika u ukupnom broju zaposlenika.

U kolovozu 2013. godine Tajvan je krenulo s planom osnivanja Slobodne ekonomske pilot zone (SEPZ), koji se trebao provoditi u dvije faze, da se

²⁹ D. Maras: Slobodne zone – specijalni instrument gospodarske politike Republike Hrvatske, magistarski rad, Zagreb, 2006.

značajno olabave ograničenja protoka ljudi i roba. Plan je bio da se uključe svih sedam slobodnih zona u Tajvanu i Pingtung biotehnološki park sa susjednim industrijskim i tehnološkim parkovima. Glavne ideje SEPZ su liberalizacija (deregulacija i otvaranje tržišta), internacionalizacija (institucionalna reforma, međunarodna poravnanja) i gledanje unaprijed (industrije s novim poslovnim modelima)³⁰.



Slika 4 Slobodne zone u Tajvanu (Izvor: Google slike, 20.2.2017.)

2.2.6. Slobodne zone u Panami

Vlada Paname upravlja s 12 slobodnih zona u zemlji, a dvije najistaknutije su Slobodna zona Colón i Panama Pacifico.

Slobodna zona Colón nalazi se na ulazu u kanal iz smjera Atlantika i najveća je slobodna zona u objema Amerikama i druga po veličini u svijetu. Počela je s radom 1948. godine i zauzima oko 2.4 km². Podijeljena je u dva velika

³⁰ http://www.fepz.org.tw/en_d-1_5.aspx dostupno 20.2.2017.

područja: jedan se nalazi u Colónu i odvojen od grada prema zidu, a drugi, relativno novi dio, nalazi se u području luke, te je određena za skladišta i obuhvaća 0,53 km² i udaljen je 370 m od komercijalnog sektora Colóna. Sa 2.200 tvrtki, 19.000 zaposlenih, zona ostvarila uvoz i re-izvoz u vrijednosti od preko US \$ 29,2 milijarde u 2011. godini, što je gotovo 97% u panamskoga BDP-a. Ulagачi mogu koristiti usluge i sadržaje koje slobodna zona nudi za uvoz, skladištenje, montaže, prepakiravanje i re-izvoz proizvoda iz cijelog svijeta. Glavni proizvodi uključuju električne uređaje, farmaceutske proizvode, alkohol, cigarete, namještaj za ured i dom, odjeću, obuću, nakit i igračke³¹.

Faktori uspjeha slobodne zone Colón su³²:

1. **Strateški položaj:** nalazi se izravno na Panamskom kanalu, roba može doći do Pacifika ili atlantske obale izravno, što ga čini idealnim trgovačko središte.
2. **Zdravo pravno i makro okruženje:** Panama ima zakone koji štite prava industrijskog i intelektualnog vlasništva te se primjenjuje stroge sanitarne i zdravstvene propise za FTZ. Zemlja također ima svoju makroekonomsku stabilnost.
3. **Pogodno poslovno okruženje:** pozitivne ocjene kao poslovno prijateljsko mjesto za posljednjih nekoliko desetljeća; poduzeća uživaju porezne i oslobođenja od plaćanja carine za uvoz i izvoz, kao i jednostavnu registraciju - nema komercijalnu licenciranje i minimalni kapital potreban.
4. **Prvoklasna infrastruktura:** osim proširenog kanala i modernih lučkih objekata, tu su uređene željeznice, autoceste i zračne luke.
5. **Jednostavan pristup do različitih poslovnih usluga u slobodnoj zoni:** bankarstvo, osiguranje, reosiguranje, utovar, prijevoz, komunikacije i druge logističke usluge su lako dostupni.
6. **Regionalna liberalizacija trgovine:** posebice putem NAFTA-e.

³¹ G.Rasagam, Zhihua Zeng D.: Free Trade Zones – Learning From Global Experiences; AFDC “FTZ Seminar”, Shanghai, 2014.

³² Ibid

Slobodna zona Colón danas ima preko 2.500 tvrtki, zapošljava preko 28.000 ljudi i ima godišnji promet od preko 16 milijardi US\$. Investitorima nudi nekoliko prednosti, odnosno poticaja, uključujući 100% oslobađanje od svih nacionalnih i pokrajinskih poreza i mogućnost korištenja leaseback (povratni najam) sustava. Ključne porezne olakšice su na uvozne i izvozne carine, kao i na korporativne poreze³³.

Panama Pacifico područje nudi različite prednosti, uključujući izuzeće od svih neizravnih poreza, povećanje maksimalnog broja stranih radnika do 15% ukupne radne snage i dostupnosti viza investorima 5 godina, umjesto uobičajenih 2 godine na raspolaganju drugdje.

2.2.7. Slobodne zone u Srbiji

Za kraj je ostavljen prikaz zona u Srbiji, s obzirom da postoji mnogo sličnosti sa slobodnim zonama koje su djelovale u Hrvatskoj prije ulaska u Europsku uniju.

U Srbiji je trenutno aktivno 14 slobodnih zona. Aktivne slobodne zone u 2015. godini su ostvarile promet od oko 5 milijardi eura, što je rast od 97% u odnosu na prethodnu godinu. Značajno je učešće domaćeg repromaterijala u proizvodnji koje je u 2013. godini povećano za 260 posto u odnosu na prethodnu godinu. U slobodnim zonama Srbije posluje preko 200 multinacionalnih kompanija gdje je zaposleno više od 20.000 ljudi dok obujam investicijskih ulaganja u zonama u 2015. godini iznosi preko milijardu eura. Izvoz robe iz slobodnih zona se iz godine u godinu povećava i čini 20% ukupnog izvoza Srbije³⁴.

Slobodne zone koje trenutno postoje u Srbiji su: SZ Pirot, SZ Subotica, SZ Zrenjanin, SZ Novi Sad, FAS SZ Kragujevac, SZ Šabac, SZ Užice, SZ Smederevo, SZ Kruševac, SZ Svilajnac, SZ Apatin, SZ Vranje, SZ Priboj i SZ Beograd.

³³ <http://colonfreezone.com/about-the-colon-free-zone/> dostupno 20.2.2017.

³⁴ <http://ras.gov.rs/sr/podrska-investitorima/zasto-srbija/slobodne-zone> dostupno 20.2.2017.



Slika 5 Slobodne zone u Srbiji (Izvor Google slike)

U njima se mogu obavljati sve vrste poslovanja i industrijskih aktivnosti uključujući proizvodnju, skladištenje, pakiranje, trgovinu, bankarstvo i osiguranje. Slobodne zone mogu osnivati i njima mogu upravljati i domaće i strane tvrtke. Zarade i prihodi koje se ostvare unutar slobodne zone mogu se transferirati u bilo koju državu, uključujući Srbiju, slobodno bez prethodnog odobrenja, bez naplate bilo kakvih poreza, carina ili pristojbi.

Poslovanjem u slobodnim zonama, investitoru se osiguravaju posebne olakšice i povlašteni porezni režim. Pogodnosti koje se nude su:

- ✓ Fiskalne pogodnosti:
 - Oslobađanje od plaćanja PDV-a na unos dobara u slobodnu zonu, kao i pružanje prijevoznih i drugih usluga u vezi sa unosom dobara
 - Oslobađanje od plaćanja PDV-a na promet dobara i usluga u slobodnoj zoni
 - Oslobađanje od plaćanja PDV-a na promet dobara između korisnika dvije slobodne zone
 - Oslobađanje proizvodnih korisnika plaćanja PDV-a na potrošnju energenata
 - Oslobađanje od pojedinih poreznih opterećenja za direktne strane investicije
- ✓ Oslobađanje od plaćanja carine i drugih uvoznih pristojbi za robu koja je namijenjena obavljanju djelatnosti i izgradnji objekata u slobodnoj zoni (repromaterijal, oprema, građevinski materijal)
- ✓ Financijske pogodnosti (slobodan protok kapitala, dobiti i dividendi)
- ✓ Učinkovita administracija u slobodnoj zoni (one stop shop)
- ✓ Jednostavna i brza carinska procedura (u svakoj slobodnoj zoni se nalazi carinski ured)
- ✓ Pogodnosti lokalne samouprave - oslobađanje od plaćanja određenih lokalnih naknada i pristojbi
- ✓ Pružanje usluga korisnicima po povlaštenim cijenama (organizacija transporta, pretovar, utovar, špeditorske usluge, usluge osiguranja i reosiguranja, bankarski poslovi i dr.)³⁵

Uvoz i izvoz robe u zonu je neograničen. Roba koja se iz zone uveze na domaće tržište podliježe režimu uvoza strane robe. Poslodavcima unutar slobodne zone omogućen je zakup poslovnih prostorija, radionica, skladišta pod povoljnim uvjetima.

³⁵ <http://www.usz.gov.rs/files/prezentacijalat.pdf> dostupno 20.2.2017.

3. Slobodne zone u Hrvatskoj

3.1. Razvoj Slobodnih zona u Hrvatskoj do samostalnosti RH

Prva slobodna carinska zona osnovana je 1961. godine na području riječke "Luke", kao luke međunarodnog javnog, pretežito tranzitnog, prometa s ciljem da se značajno pojednostavi protok ili promet (prijevoz) inozemne neocarinjene robe preko carinskog područja tadašnje države Jugoslavije (FNRJ). Naime, koncem pedesetih godina, prošlog stoljeća, došlo je do značajnog porasta tranzitnog prometa preko "Luke" Rijeka za Mađarsku, Austriju, Njemačku, Čehoslovačku itd., koji je prešao iznos od milijun tona godišnje, pa je tadašnji klasični carinski nadzor, nad tom robom, postao jednom od ključnih zapreka za daljnji porast prometa, što je potaklo tadašnju Saveznu Skupštinu (parlament) i Savezno izvršno vijeće (Vladu) da donesu Zakon o slobodnim carinskim zonama po uzoru na neke druge zemlje, koje su se sukobljavale sa sličnim ili istim poteškoćama. Proglašenjem "Slobodne carinske zone" u "Luci" Rijeka roba se više nije morala cariniti po klasičnom carinskom postupku nego se samo prijavljivala putem prijevozne dokumentacije - broskog manifesta u pomorskom i tovarnog lista u kopnenom transportu, što je značajno pojednostavilo promet inozemne neocarinjene robe preko carinskog područja tadašnje države, a troškove carinskog nadzora svelo na prihvatljivi minimum.³⁶

Dvadeset godina nakon toga Skupština tada već Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije donijela je Zakon o uvjetima i načinu organiziranja i registriranja organizacija udruženog rada koje obavljaju privredne djelatnosti u slobodnoj zoni, a četiri godine zatim i Zakon o carinskim zonama (Poticanje izvoza je već onda bilo opće mjesto razvojne politike pa je ostalo zabilježeno da je zakon donesen „radi proizvodnje robe za izvoz, izvoza robe i usluga te obavljanja drugih djelatnosti potrebnih za unapređenje izvoza“. Osnivačem je

³⁶ D. Maras: Slobodne zone – specijalni instrument gospodarske politike Republike Hrvatske, magistarski rad, Zagreb, 2006.

mogla biti svaka organizacija udruženog rada (OUR) koja bi našla da joj tako što treba. Tadašnjoj vladi, Saveznom izvršnom vijeću (SIV) trebalo je dostaviti elaborat o društveno-ekonomskoj opravdanosti, a po dobivanju suglasnosti (opet SIV-u), i godišnje izvještaje. SIV je tako mogao štogod i zatvoriti – dostatno je bilo ocijeniti da rad zone nije društveno-ekonomski opravdan.³⁷

Pet godina kasnije, konačno je donesen i Zakon o slobodnim i carinskim zonama. Mogle su se osnivati samo tamo gdje je zakonodavac mislio da treba: u lukama i uz međunarodne ceste. Osnivač se, kao i do tada, morao obratiti SIV-u s elaboratom. Postavljeni su i kriteriji: zona je društveno-ekonomski opravdana ako se iz nje godišnje izveze barem 70% proizvedenih roba i ako te robe vrijede barem 30 milijuna USD. Izvještaje o tome trebalo je dostavljati SIV-u svake godine.³⁸

Nakon višegodišnjih pritisaka i brojnih rasprava na temu gospodarske opravdanosti uvođenja instituta «slobodna zona» na područje SFRJ, koje su vođene na akademskim i političkim razinama, konačno, 1990. g. donijet Zakon o slobodnim i carinskim zonama, koji je predviđao i neke fiskalne poticaje korisnicima slobodnih zona, koje su mogle biti osnovane na područjima morskih luka i sličnih prometnih središta, a koji nije mogao biti primijenjen, jer se SFRJ raspala.³⁹

³⁷ N Starc, J. Budak: Nekoliko pitanja o slobodnim zonama Republike Hrvatske i jedan odgovor, pregledni rad, 2009.

³⁸ Ibid

³⁹ D. Maras: Slobodne zone – specijalni instrument gospodarske politike Republike Hrvatske, magistarski rad, Zagreb, 2006.

3.2. Razvoj slobodnih zona u Republici Hrvatskoj od 1991. godine

3.2.1. Razdoblje od 1991.-1996. godine

Republika Hrvatska donijela je svoj prvi Zakon o slobodnim zonama odmah po osamostaljenju; Sabor ga je izglasao listopada 1991. godine. Prenijevši nešto članaka iz ex-jugoslavenskog zakona, odredio je slobodnu zonu kao mjesto posebnih uvjeta, poduzeće koje će zonom upravljati (poduzeće slobodna zona) i korisnika zone. Prenesen je i postupak osnivanja: suglasnost je i dalje davalo najviše tijelo izvršne vlasti, sada Vlada RH, pred kojom je trebalo opravdati osnivanje zone. Društveno-ekonomski elaborat i kriteriji kojima se treba voditi pri njegovoj izradi zamijenjeni su, međutim, elaboratom o gospodarskoj opravdanosti bez naznačenih kriterija, a odredbi o zatvaranju zone nije bilo. Gospodarska opravdanost sa stajališta osnivača dobila je tako prednost pred opravdanošću sa stajališta gospodarstva, a Vlada RH je trebala davati suglasnosti bez uvida u učinke zone na njezino gospodarsko okruženje. S druge strane, bilo je podosta novina koje su otkrile zakonodavčeve liberalne ambicije. Sve djelatnosti u zoni mogle su se ugovarati slobodno, roba se mogla privremeno udaljiti iz zone i onda vratiti u nju, na promet roba i usluga u zoni nisu se primjenjivale izvanredne mjere i druga ograničenja iz zakona o vanjskotrgovinskom prometu i deviznom poslovanju, a cijene su se mogle iskazivati, a roba naplaćivati i u stranoj valuti. Najvažniji članak bio je kratak: „Korisnik u slobodnoj zoni ne plaća poreze i doprinose osim poreza i doprinosa iz osobnog dohotka“ (Članak 25.). Iako štur gdje je trebalo štogod detaljno odrediti, prvi hrvatski zakon o slobodnim zonama posve se primakao uobičajenom institucionalnom okviru u kojemu se slobodne zone osnivaju i razvijaju diljem svijeta.⁴⁰

⁴⁰ N Starc, J. Budak: Nekoliko pitanja o slobodnim zonama Republike Hrvatske i jedan odgovor, pregledni rad, 2009.

Unatoč zakonima i jasno određenom Ministarstvu, koje o njima treba skrbiti, do 1996. godine u Hrvatskoj su djelovale zone koje su za bivše države osnovane kao carinske i koje nisu poštovale hrvatski Zakon koji ih je proglasio slobodnima, pa za kaznu nisu mogle ugošćavati korisnike slobodne od poreza. Krajem 1995. godine, kad se Vlada RH prihvatila predlaganja novog zakona, takvih je zona bilo sedam, a ugošćavale su oko 200 korisnika.⁴¹

3.2.2. Razdoblje od 1996.-2006. godine

Drugi hrvatski Zakon o slobodnim zonama (NN, 44/96.) donesen je u svibnju 1996. Trgovačko društvo (u lukama, lučka uprava) s koncesijom za osnivanje zone nazvano je korisnikom koncesije, odnosno osnivačem. Oni koji u tako osnovanoj zoni slobodno gospodarski djeluju, i dalje se nazivaju korisnicima. Zakon je uredio da se hrvatske slobodne zone razlikuju od onih u EU i drugdje. Ne ustrojavaju se kao posebne izvozne i/ili proizvodne zone, već pružaju jedinstvene povlastice svim korisnicima bez obzira na to što rade.⁴²

U članku 4. Zakona o slobodnim zonama, dopuštene su praktički sve gospodarske aktivnosti osim trgovine na malo⁴³.

U navedenom Zakonu je odobrene su i mnoge povlastice:

1. Korisnik Slobodne zone može na prostor Slobodne zone unijeti iz inozemstva robu, strojeve i opremu te sirovine i reprodukcijski materijal bez plaćanja carine i poreza i drugih obveza te bez provođenja postupka carinjenja tj. bez uobičajenih administrativnih procedura, što znači slobodno.
2. Ako Korisnik uzima-kupuje robu s Hrvatskog tržišta i uvozi u Slobodnu zonu provodi se postupak izvoza iz Hrvatske, što znači da izvoznik ispostavlja izvoznju carinsku deklaraciju, jer je to hrvatski izvoz i na to

⁴¹ Ibid

⁴² Ibid

⁴³ http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1996_06_44_853.html dostupno 20.2.2017.

se ne plaća ni carina ni porez, a Hrvatska dobiva izvoznika na vlastitom državnom prostoru.

3. Roba koja se izvozi iz Slobodne zone na Hrvatsko područje podliježe obvezi redovitog izvoza u Republiku Hrvatsku, uz napomenu da uvoznik plaća carinu i druge pristojbe samo na vrijednost uvozne komponente, koja je ugrađena u tu robu na području Slobodne zone, što predstavlja posebnu pogodnost za razvoj proizvodnih djelatnosti u Slobodnoj zoni.
4. Inozemna roba smještena na područje Slobodne zone može ostati u Slobodnoj zoni neograničeno vrijeme, osim određenih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda za koje Vlada može posebnom odlukom ograničiti smještaj u Slobodnoj zoni, zbog njene kvarljivosti.
5. Roba, odnosno proizvodi i oprema iz Slobodne zone, može se privremeno uputiti na atestiranje, oplemenjivanje ili popravak u inozemstvo ili na područje Republike Hrvatske i ponovo vratiti u Slobodnu zonu bez plaćanja carinskih ili bilo kojih drugih državnih pristojbi.
6. Prijava uvezene robe iz inozemstva u Slobodnu zonu obavlja se prijavom uz koju se prilažu prijevozni dokumenti (tovarni list).
7. Korisnik Slobodne zone koji izgradi objekte u Slobodnoj zoni i koji utroši preko 1.000.000 kuna (oko 125.000 EUR) u infrastrukturu oslobođen je 5 godina od plaćanja poreza na dobit, a svi Korisnici Slobodne zone oslobođeni su 50% poreza na dobit neograničeno vrijeme.
8. Korisnik Slobodne zone ne plaća PDV (porez na dodanu vrijednost).
9. Korisnik Zone ne plaća ni pretporez (povratni porez), kao drugi uvoznici/izvoznici, te time ne mora uzimati kratkoročne pozajmice za tekuću likvidnost, što se smatra posebnom pogodnošću.
10. Pored toga grad/općina na čijem se području nalazi Slobodna zona može dati posebne povlastice korisnicima Slobodne zone iz svoje nadležnosti, kao što su besplatna dodjela zemljišta za izgradnju gospodarskih objekata i uredskih prostora, povlastice iz komunalnih

pristojbi i poreza iz/na plaće, po posebnom ugovoru sa svakim Korisnikom.

11. Na području Slobodne zone može se osnovati banka u Slobodnoj zoni, koja ima pravo financijski pratiti sve Korisnike svih slobodnih zona na području Republike Hrvatske.

PDV-a su, dakle, pošteđene ne samo robe koje ulaze u slobodnu zonu (bez obzira na to hoće li biti kasnije izvezene u Hrvatsku ili utrošene u zoni) već i usluge koje se pružaju poduzećima unutar ograde. To se pokazalo iznimno povoljnim u lučkim zonama u kojima jedni korisnici pružaju usluge skladištenja drugim registriranim korisnicima zone. S druge strane, hrvatsko tržište i njegovi poduzetnici zaštićeni su kao i obično: kupovanje roba na hrvatskom tržištu i dovoz u zonu smatra se izvozom, a prodaja bilo čega proizvedenog u zoni na području Hrvatske, uvozom⁴⁴.

U srpnju 2005. godine donesen je Zakon o izmjenama Zakona o slobodnim zonama, koji je promijenio samo jedan članak Zakona, članak 36., a od novina donio je da Vlada Republike Hrvatske može, ako se utvrdi gospodarski interes Republike Hrvatske za pojedine zone ili za obavljanje određenih djelatnosti u zoni, povećati porezne olakšice iz stavka; te da se za obavljanje djelatnosti u slobodnim zonama na području Vukovarsko-srijemske županije neće se plaćati porez na dobit deset godina od početka primjene ovoga Zakona.

Poduzetnici su se, nema sumnje, odazvali slobodi unutar ograde. Do srpnja 2008. godine dvadesetoro ih se sa studijom o gospodarskoj opravdanosti osnivanja u ruci, obratilo Ministarstvu (a ono Vladi RH), i dobilo je koncesiju. Stvarni je posao tek slijedio jer je trebalo osigurati, ograditi i osvijetliti zemljište, staviti rampu na ulaz, osigurati krov nad glavom carinicima i udovoljiti uobičajenoj formulaciji o uvjetima zaštite okoliša. Međuministarsko povjerenstvo u kojima sjede i predstavnici grada/općine u kojemu se zona ima smjestiti, moralo je zatim potvrditi da je sve u redu. Rješenje o početku

⁴⁴ N Starc, J. Budak: Nekoliko pitanja o slobodnim zonama Republike Hrvatske i jedan odgovor, pregledni rad, 2009.

rada koje zatim izdaje ministar gospodarstva dobilo je, međutim, samo 13 koncesionara. Prva slobodna zona proradila je u Osijeku već 1997. a slijedile su zone u: Slavonskom Brodu, Krapini, Kukuljanovu iznad Rijeke, u lukama Ploče, Pula, Rijeka i Split, u Vukovaru (Podunavska SZ), Ribniku kod Karlovca, u okolici Splita (Splitsko-dalmatinska SZ), u Zagrebu, a 2005. godine i u Varaždinu. Sve su dobile koncesiju na 25 godina.⁴⁵

Prikupljeni podaci govore da su do konca 2006. godine ukupna ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu u slobodnim zonama iznosila 1,2 milijarde kuna. Hrvatske slobodne zone su do danas privukle neusporedivo manje ulaganja od zona u ostalim tranzicijskim zemljama. U strukturi ulaganja prevladavaju ulaganja korisnika u materijalnu imovinu. Odnos 149 aktivnih korisnika koji se bave skladištenjem i trgovinom na veliko i 58 proizvodnih tvrtka, svakako je nepovoljan. Lako je, na primjer, vidjeti da jedva 40% korisnika (oni koji proizvode) zapošljava gotovo 95% svih djelatnika u zonama. Svega 58 proizvodnih korisnika zapošljava 5.378 radnika (93 po korisniku), a 149 neproizvodnih - svega 359 (2,4 po korisniku).⁴⁶

Najvažniji kriterij za ocjenu slobodnih zona nametnut je samim razlozima njihova osnivanja navedenima u zakonskim obrazloženjima mnogih hrvatskih zakona koji se tiču gospodarstva, pa i onome o poslovanju unutar ograde: slobodne zone osnivaju se kao jedan od instrumenata privlačenja izravnih stranih ulaganja (ISU) i poticanja izvoza. I površan uvid u ISU u Hrvatskoj pokazuje, međutim, da ni zone ni ostali instrumenti nisu učinkoviti. Od 2000. do 2006. godine u Hrvatskoj je izravno i izvana uloženo 80,5 milijarda HRK.⁴⁷

3.2.3. Razdoblje od 2006. godine do danas

U ovom razdoblju krenulo je usklađivanje Hrvatske s pravnim stečevinama Europske unije. Trebalo je uskladiti i tri vrlo važne stavke za poslovanje

⁴⁵ Ibid

⁴⁶ Ibid

⁴⁷ Ibid

korisnika Slobodnih zona, a to su: PDV, carina i porez na dobit. Carinski zakon je izmjenama od 2006. godine u potpunosti usklađen s carinskim propisima EU i sukladno tome se za opremu koja se uvozila u Zonu plaćala carina. Novi Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o slobodnim zonama donesen je u srpnju 2008. godine, a novine koje je donio su slijedeće:

- u zonama više nema bankarskog poslovanja, te je još uvijek zabranjena trgovina na malo
- spisak onoga što se u zoni može obavljati osuvremenjen je pa sadržava strateške aktivnosti poslovne podrške i aktivnosti osnivanja tehnoloških razvojno-inovacijskih centara,
- korisnik mora biti registriran u RH (postojeći korisnici moraju se registrirati do kraja 2008. godine),
- uveden je Pravilnik o izračunu izvršenih ulaganja i iskorištenih potpora za ulaganja i ostvarenju poreznih povlastica korisnika slobodnih zona (Pravilnik je donesen u listopadu 2008. godine),
- postojeći korisnici oslobođeni su od poreza na dobit ovisno o NUTS II regiji u kojoj se nalaze (oslobođenje će se postupno smanjivati da bi se za posve ukinulo s krajem 2016. godine),
- isporuke dobara u zonu i isporuke unutar zone oslobođene su PDV, ali samo do dana prijama Hrvatske u EU.

Posljednje izmjene i dopune Zakon o slobodnim zona donesene su u studenom 2013. godine. Najbitnije izmjene su:

1. da je ovim izmjenama i dopunama Zakona uvedena mogućnost odreknuća od koncesije na zahtjev korisnika koncesije tijekom trajanja vremena određenog u odluci o koncesiji, neovisno o tome od-nosi li se odreknuće od koncesije na cijelo područje ili samo određeni dio slobodne zone.
2. kako se unos i smještaj robe odvija u skladu s važećim carinskim propisima, neovisno o tome je li riječ o izravno primjenjivim propisima Europske unije ili nacionalnim propisima RH.

O rezultatima po zonama u razdoblju od 2011. do 2015. raspravljat će se u nastavku ovog diplomskog rada.

3.3. Poslovanje slobodnih zona u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2011. – 2015.

Za potrebe analize rada slobodnih zona u Republici Hrvatskoj, autor je koristio Izvješće o slobodnim zonama za 2011. i 2012. godinu, Izvješće o slobodnim zonama za 2013. godinu, Izvješće o poslovanju slobodnih zona za 2014. godinu i Izvješće o poslovanju slobodnih zona za 2015. godinu, koja su pripremili nadležno ministarstvo te ih je usvojio Hrvatski sabor.

U Republici Hrvatskoj u promatranom razdoblju poslovalo je 14 slobodnih zona, od kojih je 10 kopnenih slobodnih zona, a 4 su lučke slobodne zone.

Slobodne zone na kopnenom području Republike Hrvatske su:

- ✓ Slobodna zona Bjelovar,
- ✓ Slobodna zona Đuro Đaković - Slavonski Brod,
- ✓ Krapinsko-zagorska slobodna zona,
- ✓ Slobodna zona Kukuljanovo,
- ✓ Slobodna zona Luka Rijeka – Škrlevo,
- ✓ Slobodna zona Osijek,
- ✓ Podunavska slobodna zona Vukovar,
- ✓ Slobodna zona Splitsko-dalmatinska,
- ✓ Slobodna zona Varaždin,
- ✓ Slobodna zona Zagreb.

Slobodne zone na lučkom području Republike Hrvatske su:

- ✓ Slobodna zona luke Ploče,
- ✓ Slobodna zona luke Pula,
- ✓ Slobodna zona luke Rijeka,
- ✓ Slobodna zona luke Split..

Izmjene koje su se događale tijekom godina su sljedeće: broj zona u 2013. godini povećao se za Slobodnu zonu Luka Rijeka – Škrlevo koja je započela s radom u drugoj polovici 2013. godine, 31. ožujka 2014. godine Slobodna zona Bjelovar prestala s poslovanjem (na zahtjev korisnika koncesije), od 1. travnja do kraja 2014. godine na području Republike Hrvatske poslovalo je 13 slobodnih zona, 9. svibnja 2015. godine s poslovanjem prestala Slobodna

zona Đuro Đaković – Slavonski Brod d.o.o., u razdoblju od 10. svibnja do 31. prosinca 2015. godine na području Republike Hrvatske poslovalo je 12 slobodnih zona.



Slika 6 Slobodne zone na dan 31.12.2015. (Izvor: Izvješća o poslovanju Slobodnih zona)

3.3.1. Zakonodavni okvir

Osnivanje i poslovanje slobodnih zona u Republici Hrvatskoj u 2015. godini bilo je regulirano zakonodavnim okvirom kako slijedi:

1. Zakonom o slobodnim zonama (Narodne novine, broj 44/96, 92/05, 85/08 i 148/13)

2. Pravilnikom o načinu izračuna izvršenih ulaganja i iskorištenih potpora za ulaganja i o načinu ostvarenja porezne povlastice za korisnike slobodnih zona (Narodne novine, broj 122/08, 33/10 i 52/10)
3. Pravilnikom o korištenju automata za prodaju toplih i hladnih napitaka, snekova, te jednostavnih jela u originalnom pakiranju za potrebe zaposlenika kod korisnika zone koji obavlja gospodarsku djelatnost u slobodnoj zoni (Narodne novine, broj 134/11)
4. Pravilnikom o načinu plaćanja naknade za koncesiju za slobodne zone (Narodne novine, broj 19/14).⁴⁸

Slobodne zone, kao posebno ograđen i označen dio teritorija Republike Hrvatske, osnivaju se sukladno Zakonu kako slijedi:

- a) temeljem koncesije koju daje Vlada Republike Hrvatske:
 - ✓ osnivanje slobodnih zona na kopnenom području Republike Hrvatske regulirano je člancima 5., 6. i 7. Zakona;
- b) temeljem suglasnosti Vlade Republike Hrvatske:
 - ✓ osnivanje slobodnih zona na lučkom području regulirano je člankom 16. Zakona;
- c) temeljem posebnih zakona i drugih pravnih akata:
 - ✓ Zakonom o obnovi i razvoju Grada Vukovara (Narodne novine, broj 44/01, 90/05, 80/08, 83/08, 38/09 i 148/13), a u skladu s Odlukom o općim uvjetima i mjerilima za davanje koncesije za osnivanje slobodnih zona na području Grada Vukovara (Narodne novine, broj 138/02) osnovana je Podunavska slobodna zona Vukovar.⁴⁹

⁴⁸ Izvješće o poslovanju Slobodnih zona za 2015. godinu, MINGO, 2016.

⁴⁹ Ibid

3.3.2. Osnovne značajke Slobodnih zona

Uz ranije navedeni uvjet ograđenosti i označenosti prostora, gospodarske djelatnosti u slobodnim zonama obavljaju se uz posebne uvjete. Ulazi i izlazi iz slobodne zone, kao i ograda, moraju biti primjereno uređeni, osigurani i osvijetljeni noću te uz njih mora biti osiguran prostor za rad carinske službe koja provodi nadzor nad ulazima i izlazima iz slobodnih zona. Carinski pregled vrši se nad robom, osobama i prijevoznim sredstvima koja ulaze ili izlaze iz slobodne zone.⁵⁰

Područje slobodne zone može biti jedinstveno ili podijeljeno u više dijelova. U slučaju podijeljenosti u više dijelova, gornje uvjete potrebno je zadovoljiti na svim odvojenim dijelovima slobodne zone koji su gospodarski aktivirani.

Nadzor nad provedbom Zakona o slobodnim zonama, osim nadležne carinarnice i ministarstva nadležnog za slobodne zone, provode i inspekcije u okviru svojih nadležnosti.⁵¹

3.3.3. Rezultati poslovanja slobodnih zona

Da bi se dobila slika o poslovanju slobodnih zona u Republici Hrvatskoj, uspoređeni su ukupni prihodi, izvoz, ulaganja i broj zaposlenih u svima zonama i to na način da su pokazane sve zone, a posebno Slobodna zona Varaždin, kako bi se potvrdila teza iz uvoda ovog diplomskog rada kako je samo Varaždinska županija uspjela i znala iskoristiti sve prednosti koje nude slobodne zone.

⁵⁰ Ibid

⁵¹ Ibid

3.3.3.1. Kretanje ukupnih prihoda

U tablici 1 je prikazano kretanje prihoda u slobodnim zonama u promatranom razdoblju.

Tablica 1 Kretanje prihoda (u 000 kn)

R. br.	Zona	2011	2012	2013	2014	2015	Uk. Prihodi
		Prihodi	Prihodi	Prihodi	Prihodi	Prihodi	
1	Bjelovar	28.562	30.405	19.966	1.910	0	80.843
2	Đuro Đaković - Slavonski Brod	326.587	351.445	388.508	139.051	66.880	1.272.472
3	Krapinsko-zagorska	0	241.141	7.731	7.764	492	257.128
4	Osijek	315.659	278.776	391.384	300.413	960.693	2.246.925
5	Podunavska	256.325	202.093	213.620	216.251	226.006	1.114.296
6	Zagreb	1.256.326	1.027.561	882.149	671.044	219.630	4.056.710
7	Kukuljanovo	0	0	0	0	0	0
8	Splitsko - dalmatinska	0	0	0	0	0	0
9	Luke Ploče	268.597	231.178	235.044	235.680	229.081	1.199.580
10	Luke Pula	102.236	94.328	38.704	87.274	78.784	401.326
11	Luke Rijeka	0	947.706	382.960	437.533	534.447	2.302.646
12	Luka Rijeka - Škrlevo	0	0	6.493	24.139	27.221	57.853
13	Luke Split	238.597	258.666	147.143	153.600	159.801	957.807
Ukupno Zone bez Slobodne zone Varaždin		2.792.890	3.663.300	2.713.701	2.274.658	2.503.034	13.947.583
14	Slobodna zona Varaždin	1.856.236	2.046.605	2.096.848	2.933.138	3.066.926	11.999.753
Sveukupno zone u Hrvatskoj		4.649.126	5.709.906	4.810.549	5.207.797	5.569.960	25.947.337

Izvor: Prilagodio autor iz Izvješća o poslovanju slobodnih zona

Iz tablice 1. vidljivo je da je Slobodna zona Varaždin uvelike ispred svih ostalih zona, čak u posljednje dvije promatrane godine ima veći prihod nego sve ostale zone zajedno.

3.3.3.2. Kretanje izvoza

U tablici 2 je prikazano ukupno kretanje izvoza u slobodnim zonama u promatranom razdoblju.

Tablica 2 Kretanje izvoza (u 000 kn)

R. br.	Zona	2011	2012	2013	2014	2015	Uk. Izvoz
		Izvoz	Izvoz	Izvoz	Izvoz	Izvoz	
1	Bjelovar		30.246	19.250	190.990		240.486
2	Đuro Đaković - Slavonski Brod		186.043	200.740	137.788	66.002	590.573
3	Krapinsko-zagorska		49.674	2.570	7.502	412	60.158
4	Osijek		30.644	18.225	16.142	22.640	87.652
5	Podunavska		22.004	10.198	2.738	4.763	39.703
6	Zagreb		763.884	674.817	397.156	89.000	1.924.857
7	Kukuljanovo						0
8	Splitsko - dalmatinska						0
9	Luke Ploče		148.842	115.335	108.638	137.614	510.429
10	Luke Pula		79.031		26.183	22.190	127.405
11	Luke Rijeka		738.941	328.585	393.866	494.154	1.955.547
12	Luka Rijeka - Škrlevo			3.620	19.142	20.995	43.757
13	Luke Split		202.241	101.044	106.177	106.208	515.670
Sveukupno zone bez Slobodna zona Varaždin			2.251.551	1.474.384	1.406.323	963.979	6.096.237
14	Slobodna zona Varaždin		1.888.284	1.516.483	2.796.751	2.847.294	9.048.812
Sveukupno zone u Hrvatskoj			4.139.835	2.990.867	4.203.074	3.811.273	15.145.049

Izvor: Prilagodio autor iz Izvješća o poslovanju slobodnih zona

I iz tablice 2 vidljivo je da je Slobodna zona Varaždin uvelike ispred svih ostalih zona, za 50% veći izvoz u promatranom razdoblju, dok 2015. godine ima čak tri puta veći izvoz od svih ostalih zona zajedno.

3.3.3.3. Kretanje ulaganja

U tablici 3 je prikazano ukupno kretanje ulaganja u nematerijalnu imovinu u slobodnim zonama u promatranom razdoblju.

Tablica 3 Kretanje ulaganja (u 000 kn)

R. br.	Zona	2011	2012	2013	2014	2015	Ukupna ulaganja
		Ulaganja	Ulaganja	Ulaganja	Ulaganja	Ulaganja	
1	Bjelovar						0
2	Đuro Đaković - Slavonski Brod		9.739				9.739
3	Krapinsko-zagorska						0
4	Osijek		8.716	2.191	6.234	1.171	18.312
5	Podunavska		4.711	8.787	12.410	12.009	37.918
6	Zagreb		2.342	5.016	4.330	7.301	18.990
7	Kukuljanovo						0
8	Splitsko - dalmatinska						0
9	Luke Ploče		35.588	185.435	176.635	84.872	482.531
10	Luke Pula		4.983	616	778		6.377
11	Luke Rijeka		38.174	207	44.417	9.071	91.870
12	Luka Rijeka - Škrljevo			7.726	3.343	16.030	27.099
13	Luke Split		3.741	6.975	167	3.215	14.098
Ukupno zone bez Slobodne zone Varaždin			107.995	216.954	248.315	133.669	706.933
14	Slobodna zona Varaždin		31.531	31.517	64.488	80.474	208.009
Sveukupno zone u Hrvatskoj			139.526	248.471	312.803	214.143	914.943

Izvor: Prilagodio autor iz Izvješća o poslovanju slobodnih zona

Iz ove tablice vidljivo je da se ulaže i u drugim zonama, posebice u lučkim zonama (Luka Ploče).

3.3.3.4. Kretanje broja zaposlenih

U tablici 4 je prikazano ukupno kretanje broja zaposlenih u slobodnim zonama u promatranom razdoblju.

Tablica 4 Kretanje broja zaposlenih

R. br.	Zona	2011	2012	2013	2014	2015
		Broj zaposlenih	Broj zaposlenih	Broj zaposlenih	Broj zaposlenih	Broj zaposlenih
1	Bjelovar	59	59	42	40	0
2	Đuro Đaković - Slavonski Brod	1.020	1.002	973	242	284
3	Krapinsko-zagorska	232	215	4	1	1
4	Osijek	455	441	313	334	239
5	Podunavska	302	296	278	283	293
6	Zagreb	449	442	492	241	225
7	Kukuljanovo	0	0	0	0	0
8	Splitsko - dalmatinska	0	0	0	0	0
9	Luke Ploče	968	926	865	740	693
10	Luke Pula	386	374	374	382	400
11	Luke Rijeka	947	932	942	906	862
12	Luka Rijeka - Škrlevo	0	0	5	7	19
13	Luke Split	281	290	222	127	216
Sveukupno zone bez Slobodna zona Varaždin		5.099	4.977	4.510	3.303	3.232
14	Slobodna zona Varaždin	3.005	2.954	3.565	4.524	4.507
Sveukupno zone u Hrvatskoj		8.104	7.931	8.075	7.827	7.739

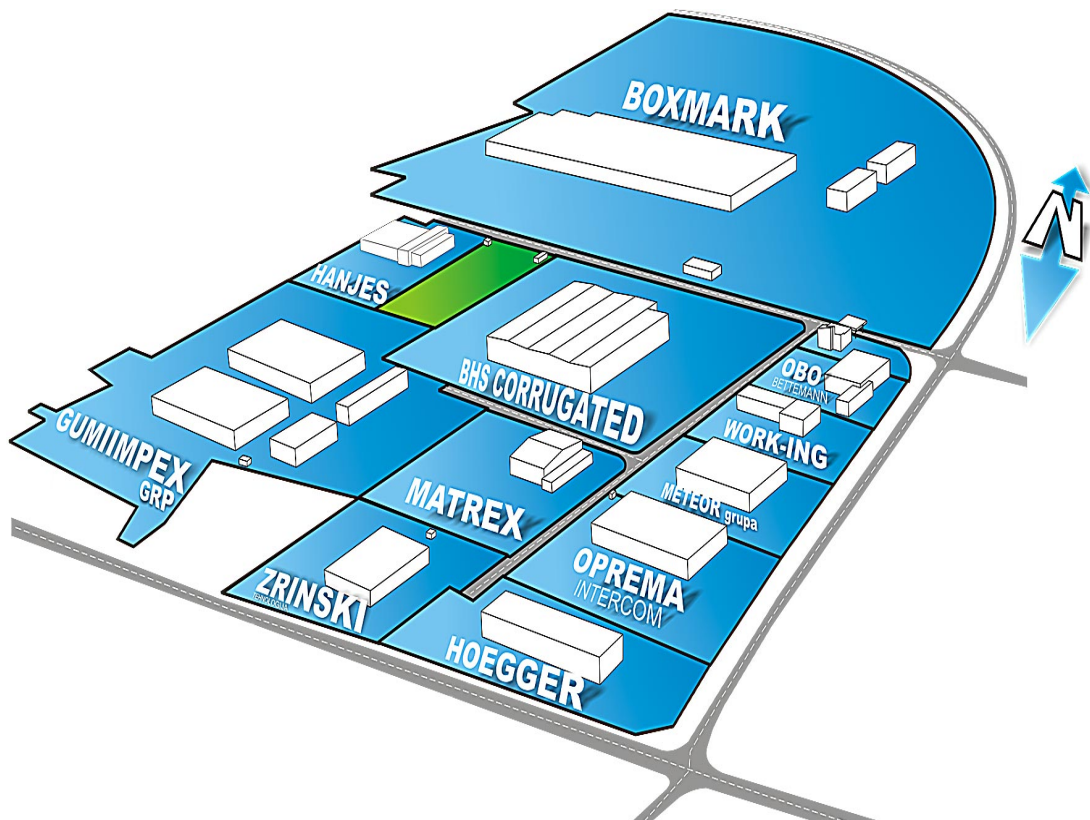
Izvor: Prilagodio autor iz Izvješća o poslovanju slobodnih zona

Iz ove tablice ponovo se lijepo vidi kako je Slobodna zona Varaždin odgovorna za više od 58% ukupno zaposlenih u svim zonama u Republici Hrvatskoj.

4. Slobodna zona Varaždin

Slobodna zona Varaždin je uređeno građevinsko zemljište, s površinom od oko 62 ha, nalazi se na području katastarske općine Trnovec Bartolovečki. Pod pojmom “Slobodna zona Varaždin” (u daljnjem tekstu “Slobodna zona” ili “Zona”) smatra se uređeni gospodarski prostor ili područje u kojem djeluju gospodarski subjekti koje ćemo u daljnjem tekstu nazivati korisnici zone.

Trgovačko društvo koje upravlja Slobodnom zonom Varaždin je Slobodna zona Varaždin d.o.o. je i ono je prema odluci Vlade Republike Hrvatske korisnik koncesije područja Slobodne zone Varaždin. To je pravni subjekt koji posluje u Slobodnoj zoni Varaždin i istovremeno njome upravlja, a u daljnjem tekstu će se nazivati “društvo Slobodna zona” ili “Društvo”. Vlasnici društva Slobodna zona Varaždin d.o.o. su: Varaždinska županija s 25%, Grad Varaždin s 25%, Općina Trnovec Bartolovečki s 25%, Varkom d.d. s 12,5% i Termoplin d.d. s 12,5%



Slika 7 3D parcelacija Zone (Izvor Društvo)

Iz Studije gospodarske opravdanosti osnivanja Slobodne zone Varaždin što ga je izradila Hrvatska gospodarska komora - Županijska komora Varaždin u studenom 2001. godine proizlazi da Slobodna zona treba ostvarivati slijedeće ciljeve Varaždinske županije:

- povećanje zaposlenosti, odnosno smanjenje nezaposlenosti.
- povećanje izvoza,
- uvođenje novih tehnologija i poboljšanje strukture gospodarstva,
- znatno povećanje BDP do 100% u srednjoročnom razdoblju,
- dinamičniji gospodarski rast uz ulaganje svježeg kapitala.

Vizija Društva je: Osigurati da Slobodna zona Varaždin i njeno okruženje zadrži položaj najvažnije hrvatske lokacije za osnivanje i razvoj poduzetništva koje se temelji na novim tehnologijama. Ovakvo će se što postići kroz razvoj visokokvalitetne fizičke infrastrukture i kroz pružanje usluga vezanih za takav razvoj.⁵² Misija Društva je: U Slobodnoj zoni Varaždin d.o.o. doprinosimo lokalnom i nacionalnom gospodarskom razvoju kroz osiguravanje fizičkog okruženja na svjetskoj razini i kroz pružanje kvalitetnih usluga podrške našim klijentima. Nastavit ćemo raditi kroz partnerstvo s ostalim tijelima, kako bismo osigurali da se razvojne potrebe naših poduzetničkih klijenata u potpunosti zadovolje. Nastavit ćemo s provedbom naših aktivnosti s integritetom i na profesionalan način.⁵³

4.1. Kratka povijest Slobodne zone

U rujnu 2001. godine osnovano je trgovačko društvo za upravljanje Slobodnom zonom Varaždin i vlasnikom koncesije.

⁵² http://www.slobodna-zona.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=1&Itemid=2&lang=hr dostupno 20.2.2017.

⁵³ Ibid



Slika 8 Fotografija snimljena 2002. godine (Izvod: Društvo)

U veljači 2002. godine donesena je Odluka Vlade RH o davanju koncesije za osnivanje Slobodne zone Varaždin. Krenulo se u sklapanje prvih ugovora o otkupu zemljišta, a radilo se o cca. 400 parcela s više od 900 vlasnika. 2003. i 2004. godine radilo se na parcelaciji, počela je izgradnja komunalne infrastrukture, dobiveno je odobrenje MINGORP-a za početak rada dijela zone, te je krajem 2004. godine veći dio infrastrukture izgrađen. U studenom 2004. otvoren je proizvodni pogon za izradu strojeva za proizvodnju valovitog papira BHS-Corrugated strojevi d.o.o. Također su potpisani ugovori s novim investitorima. Tijekom 2005. godine završena je izgradnja komunalne infrastrukture, dobiveno odobrenje za početak rada ostatka površine Slobodne zone Varaždin te je počela izgradnja proizvodnih pogona većine investitora. Ulaganje investitora do kraja 2006. godine u proizvodne i poslovne objekte bilo je u visini od 700 milijuna kuna. Ulaganje investitora u razdoblju od 2007. do kraja 2011. godine, kada je izgrađen i posljednji proizvodni pogon, u proizvodne i poslovne objekte iznosi dodatnih 176 milijuna kuna.

4.2. Korisnici Slobodne zone

U Slobodnu zonu Varaždin investiralo je ukupno 11 investitora, od čega 6 stranih i 5 domaćih. U zoni prevladava prerađivačka industrija, odnosno proizvodnja kožne galanterije, proizvodnja strojeva, konstrukcija i dijelova.

Investitori Slobodne zone Varaždin su:

1. OBO Bettermann d.o.o. – električni sistemi za spajanje, zaštitu od prenapona, požara i slično (koriste skladišta, veleprodaja elektroinstalacijskog materijala), početka rada 2006., strani investitor
2. Work-ing d.o.o. – rasklopni ormari, sklopke, električni pribor, umreženja, obnovljivi izvori energije, solarna postrojenja, početka rada 2006., domaći investitor
3. Meteor grupa d.o.o. – proizvodnja fasadnih panela (tvrtka je u stečaju), domaći investitor
4. Oprema Intercom d.o.o. – proizvodnja uređaja u ugostiteljstvu, početka rada 2008., domaći investitor
5. Inox centar Hoegger d.o.o. – obrada nehrđajućih, aluminijskih te limova od konstrukcijskog čelika, kompletnih sklopova prema narudžbi kupca, početak rada 2006., strani investitor
6. Zrinski tehnologija d.o.o. – CNC strojna obrada medicinskih instrumenata i implantata, te visoko preciznih strojnih dijelova, početak rada 2005., strani investitor
7. Matrex d.o.o. – izrada armaturnih mreža za građevinarstvo, početak rada 2008., domaći investitor
8. Gumiimpex-GRP d.o.o. – pogon za recikliranje rabljenih auto guma i proizvodi od gume, početak rada 2005., domaći investitor
9. Hanjes d.o.o. – proizvodnja sastavnih dijelova za tračna vozila (tramvaje, vlakove, vage i sl.), početak rada 2008., strani investitor
10. BHS Corrugated Strojevi d.o.o. – proizvodnja strojeva za izradu valovite ljepenke, početak rada 2004., strani investitor
11. Boxmark leather d.o.o. – proizvodnja kože i kožne galanterije, početak rada 2006., strani investitor

Investitori

BOXMARK World leather proizvodi od kože u autoindustriji



strojevi za proizvodnju valovitog kartona



električni ormari i sklopovi



recikliranje rabljenih auto-guma



veleprodaja elektromaterijala



inovativna CNC tehnologija



proizvodnja strojeva u prehrambenoj industriji



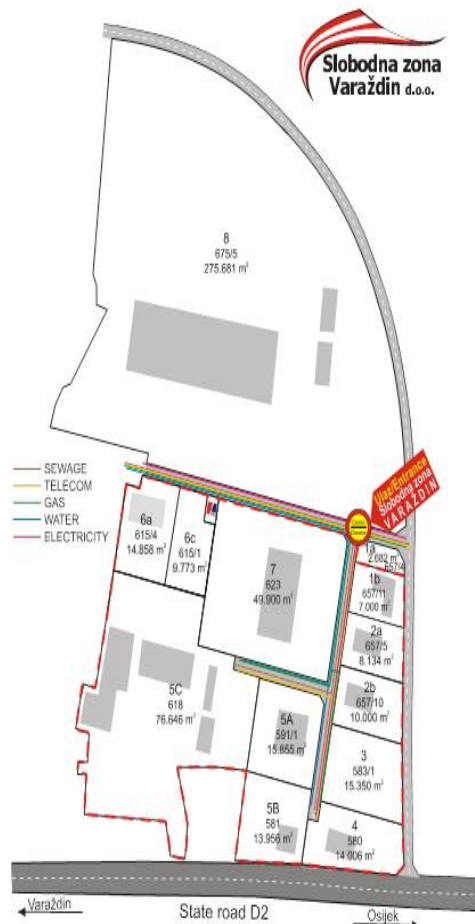
uređaji za točenje pića u ugostiteljstvu



proizvodnja proizvoda od nehrđajućeg čelika i aluminija



Proizvodnja armaturnih mreža



Slika 9 Investitori Slobodne zone (Izvor: Društvo)

Zašto su ulagali u Zonu:

- **Boxmark Leather:** “U Slobodnoj zoni je postojalo veliko građevno područje izvan naseljenog dijela grada sa vrlo dobrom prometnom povezanošću. Velika opskrbljenost vodom za kožnu industriju i tank velikog kapaciteta za otpadne vode zajedno s kvalificiranom radnom snagom koja se brzo prilagođava novoj tehnologiji i proizvodnji novih proizvoda pod utjecajem naših odluka. Pogodni uvjeti za izвозno orijentirane kompanije u Slobodnoj zoni i porezne i carinske olakšice. – Igor Greblički, direktor”

- **Zrinski Tehnologija:** “Vrlo dobra cestovna infrastruktura, izvrsna prometna povezanost i komunikacijska pristupačnost, bescarinska zona, dobar pristup obrazovnim i iskusnim radnicima, mali ili nikakvi birokratski problemi kao i izvrsna potpora lokalnih i regionalnih autoriteta, koje je naša kompanija primila. Svi ovi faktori djeluju na dobre uvjete za one kompanije koje žele ovdje investirati. – Joseph Zrinski, vlasnik”
- **Gumiimpex-GRP:** “Realno opravdane cijene zemljišta, i jedino područje koje je objedinjeno. Mogućnost spajanja na postojeću infrastrukturu te posebno mogućnost korištenja visokonaponske električne energije, s obzirom na ponuđene cijene. Investirali smo zbog mogućnosti zapošljavanja obrazovane radne snage u regiji i kooperativnosti Slobodne zone i lokalne vlasti. – Damir Kirić, direktor”

Osim investitora u zoni posluju i korisnici zone, koji koriste hale koje su izgradili investitori, a koji imaju ugovor o obavljanju djelatnosti s korisnikom koncesije.

Korisnici zone su:

1. Flame Spay d.o.o. – antikorozivna zaštita za industrijske proizvode, početak rada 2009.
2. Machiper oprema d.o.o. – izrada dijelova od lima, početak rada 2008.
3. Kostwein proizvodnja strojeva d.o.o. - proizvodnja strojeva, početak rada 2010.
4. HS Transporti d.o.o. – transport robe



Slika 10 Skica Slobodne zone s investitorima i korisnicima (Izvor: Društvo)

4.3. Utjecaj Slobodne zone Varaždin na gospodarstvo Varaždinske županije

U ovom dijelu će se kroz prikaz kretanja prihoda, izvoza, ulaganja i broja zaposlenik pokušati pokazati učinak poslovanja Slobodne zone na ukupno poslovanje Varaždinske županije. O ovoj temu su već pisali Slobodan Mikac⁵⁴, koji je promatrao razdoblje od 2003. do 2008. godine, te Barbara Dregarić⁵⁵, koja je promatrala razdoblje od 2003. do 2010. godine. Autor ovog diplomskog rada smatra kako 2003. i 2004. godine nisu relevantne za

⁵⁴ S. Mikac: Značenje slobodne zone Varaždina za gospodarstvo županije i regije, 800 godina slobodnog kraljevskog grada Varaždina : 1209.-2009. : zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog 3. i 4. prosinca 2009. godine u Varaždinu, 2009.

⁵⁵ B. Dregarić: Utjecaj slobodne zone Varaždin na gospodarstvo Varaždinske županije, diplomski rad, FOI, 2012.

promatranje, jer je prvi investitor počeo s radom u Zoni krajem 2004. godine, pa se tek 2005. može uzeti kao početna godine za analizu utjecaja, tako da će promatrano razdoblje biti 2005.-2015. Korišteni su podaci iz Društva te podaci dobiveni iz Varaždinske županije i FINA izvješća.

4.3.1. Kretanje prihoda

U tablici 5 je prikazano kretanje prihoda u Slobodnoj zoni i u Varaždinskoj županiji, te je naveden udio Slobodne zone u ukupnim prihodima Varaždinske županije.

Tablica 5 Kretanje prihoda

	Zona	Županija	Udio Zone
2005.	1.168.736.254	17.117.173.941	6,83%
2006.	1.325.952.888	20.132.240.310	6,59%
2007.	1.499.458.220	21.548.281.611	6,96%
2008.	1.436.264.205	23.367.345.545	6,15%
2009.	1.356.053.191	20.209.080.945	6,71%
2010.	1.614.366.673	19.855.772.987	8,13%
2011.	1.866.224.956	21.210.000.000	8,80%
2012.	2.060.694.555	20.862.000.000	9,88%
2013.	2.288.917.682	20.602.000.000	11,11%
2014.	2.933.132.649	21.111.000.000	13,89%
2015.	3.066.925.892	22.642.800.000	13,54%

Izvor: Prilagodio autor iz Izvješća o poslovanju Slobodne zone Varaždin i podataka Županije

Iz prikazanog može se uvidjeti da udio bio najmanji krizne 2008. godine, ali da se od 2010. godine ponovo diže, da bi se ustabilio 2015. godine na preko 13% ukupnih prihoda Varaždinske županije.

4.3.2. Kretanje izvoza

U tablici 6 prikazano je ukupno kretanje izvoza u Slobodnoj zoni Varaždin i u Varaždinskoj županiji, te je prikazan udio Zone u ukupnom izvozu Varaždinske županije u promatranom razdoblju.

Tablica 6 Kretanje izvoza

	Zona	Županija	Udio Zone
2005.	1.089.563.016	3.204.410.000	34,00%
2006.	1.250.865.380	3.973.233.000	31,48%
2007.	1.354.642.420	4.475.295.000	30,27%
2008.	1.320.035.125	4.598.575.000	28,71%
2009.	1.179.188.435	3.949.677.000	29,86%
2010.	1.560.762.428	4.486.403.000	34,79%
2011.	1.692.061.622	5.399.760.000	31,34%
2012.	1.895.956.936	5.651.981.706	33,54%
2013.	2.103.367.437	6.009.698.500	35,00%
2014.	2.796.750.830	6.020.757.000	46,45%
2015.	2.847.294.281	6.881.434.000	41,38%

Izvor: Prilagodio autor iz Izvješća o poslovanju Slobodne zone Varaždin i podataka Županije

Iz prikazanog može se uvidjeti da udio bio ponovo najmanji krizne 2008. godine te da se od 2010. godine ponovo diže, da bi se 2015. godine iznosi preko 40% ukupnog izvoza Varaždinske županije.

4.3.3. Kretanje ulaganja

U tablici 7 prikazano je ukupno kretanje ulaganja u materijalnu imovinu u Slobodnoj zoni Varaždin i u Varaždinskoj županiji, te je prikazan udio Zone u ukupnom ulaganju Varaždinske županije u promatranom razdoblju.

Tablica 7 Kretanje ulaganja

	Zona	Županija	Udio Zone
2005.	53.694.341	1.123.626.169	4,78%
2006.	702.325.392	1.453.143.559	48,33%
2007.	77.468.683	1.614.373.591	4,80%
2008.	50.322.075	1.762.330.625	2,86%
2009.	8.249.667	963.941.214	0,86%
2010.	44.680.128	1.107.692.299	4,03%
2011.	31.449.862	1.158.000.000	2,72%
2012.	32.121.574	1.013.000.000	3,17%
2013.	60.593.843	958.000.000	6,33%
2014.	64.487.884	776.000.000	8,31%
2015.	80.474.293	924.041.000	8,71%

Izvor: Prilagodio autor iz Izvješća o poslovanju Slobodne zone Varaždin i podataka Županije

Ponovo se može uvidjeti da je udio bio najmanji krizne 2009. godine te da fluktuirao, da bi se 2015. godine iznosio više od 8% ukupnog izvoza Varaždinske županije. Za veliki skok 2006. godine ponajviše je zaslužno ulaganje Boxmark Leather d.o.o.

4.3.4. Kretanje broja zaposlenih

U tablici 8 prikazano je ukupno kretanje zaposlenih u Slobodnoj zoni Varaždin i u Varaždinskoj županiji, te je prikazan udio Zone u ukupnom broju zaposlenih kod poduzetnika Varaždinske županije u promatranom razdoblju.

Tablica 8 Kretanje broja zaposlenih

	Zona	Županija	Udio Zone
2005.	1.180	33.255	3,55%
2006.	1.630	37.278	4,37%
2007.	1.896	37.733	5,02%
2008.	2.424	38.966	6,22%
2009.	2.448	36.278	6,75%
2010.	2.796	35.682	7,84%
2011.	3.073	36.488	8,42%
2012.	2.968	35.648	8,33%
2013.	4.179	35.710	11,70%
2014.	4.524	36.666	12,34%
2015.	4.507	38.182	11,80%

Izvor: Prilagodio autor iz Izvješća o poslovanju Slobodne zone Varaždin i podataka Županije

Iz prikazanog može se uvidjeti da udio broja zaposlenih konstantno raste svih godina do 2014., kada je očito gospodarstvo Varaždinske županije počelo pokazivati ne samo oporavak, već pokretanje veće aktivnosti. Ali ono što je također vidljivo iz ove tablice je da je broj zaposlenih u Zoni 2015. godine bio 50% veći od onog broja koji je bio predviđen u Studiji gospodarske opravdanosti osnivanja Slobodne zone Varaždin, gdje je navedeno da se očekuje povećanje zaposlenosti za cca 3.000 radnih mjesta.

5. Zaključak

Pod pojmom slobodna zona podrazumijeva se posebno ograđeni i uređeni dio prostora ili teritorija jedne zemlje na kojem se gospodarske djelatnosti odvijaju u posebnim uvjetima, te se korisnicima pružaju razni poticaji za poslovanje u režimu slobodnih zona.

U svijetu se koristi dvadesetak pojmova koji se odnose na slobodne zone, a mogu se naći u literaturi i gotovo su sinonimi, poput: slobodna trgovinska zona, carinska zona, bezcarinska zona, izvozna slobodna zona, izvozna proizvodna zona, slobodna ekonomska zona, industrijska slobodna zona, posebna slobodna zona, bezporezna trgovinska zona, bezporezna zona, slobodna luka...

Ponajviše slobodnih zona može se naći u zemljama u razvoju, posebice u zemljama u tranziciji, ali ih ima i u razvijenim zemljama. Procjenjuje se da u svijetu ima oko 3.500 slobodnih zona diljem svijeta, u kojima je otvoreno oko 70 milijuna radnih mjesta.

U Hrvatskoj je u promatranom periodu djelovalo 15 zona, u kojima, osim u Slobodnoj zoni Varaždin, nije iskorištena prilika koja je postojala samim institutom slobodnih zona i poticajima koji su se nudili do ulaska u Europsku uniju. Kad se već govori o Europskoj uniji, kod pregovaranja o pridruživanju EU naši pregovarači očito nisu napravili naročit uspjeh što se tiče slobodnih zona, s obzirom da su u Sloveniji slobodne zone nastavile s poticajima do 2010., a u Poljskoj do 2020., dok u Hrvatskoj, sukladno NUTS II regijama, tri slobodne zone ostale su bez poticaja samo pet mjeseci nakon pridruživanja EU.

Najuspješniji primjer dobrog iskorištavanja slobodne zone je Slobodna zona Varaždin. U studenom 2000. godine napravljena je Studija gospodarske opravdanosti Slobodne zone Varaždin, te su se postavili ciljevi: da se smanji nezaposlenost i poveća izvoz, dok su smjernice bile da bi se u zoni trebalo zaposliti cca 3000 ljudi.

Nakon provedenog istraživanja i analize vidljivo je da su ostvareni rezultati i bolji nego što se tada očekivalo: u 2015. godini tvrtke u zoni zapošljavaju

preko 4.500 ljudi, što je preko 11% zaposlenih u gospodarstvu, odnosno preko 7% ukupno zaposlenih u Varaždinskoj županiji, dok je izvoz iz zone preko 40% ukupnog izvoza Varaždinske županije. U Slobodnu zonu je do 2015. godine uloženo preko 160 milijuna eura, odnosno više od milijardu i dvije stotine milijuna kuna, što je još uvijek čini najuspješnijom greenfield investicijom. To je očiti dokaz da je Slobodna zona ima veliki pozitivan utjecaj na Varaždinsku županiju, te da je bila jedan od razloga zašto je Varaždinska županija prva izašla iz krize i imala pozitivne pomake u gospodarstvu.

Bez obzira na sve ove pozitivne rezultate te na evidentan utjecaj na gospodarstvo, posebice na industrijsku proizvodnju i izvoz, Vlada nije do kraja 2016. godine donijela novi zakon o slobodnim zonama, pa su se svi korisnici dogovorili i zatražili izlazak iz režima slobodnih zona, jer su istaknuli u podnesenom Zahtjevu kako su im uvjeti poslovanja izvan režima slobodne zone prihvatljiviji od uvjeta poslovanja u režimu slobodne zone, nakon 1. srpnja 2013. godine, s obzirom da preko 93% svega izvoza završi na tržištu Europske unije. Uprava i Skupština Društva izašla im je u susret, napravljen je Elaborat o izlasku iz režima slobodnih zona, te je na sjednici Vlade 29.12.2016. godine donesena odluka da se prekida koncesija Društvu za Slobodnu zonu Varaždin, te je s 31.12.2016. ukinuta Slobodna zona Varaždin. Važno je ovdje napomenuti da niti jedan korisnik zone nije prestao s radom, štoviše i dalje nastavljaju sa zapošljavanjem i najavljuju nova širenja na vlastitim lokacijama na području zone, ali isto tako najavljuju nove potrebe za zemljištem i širenjem proizvodnje na novim lokacijama.

Kako su to u više navrata isticali i gradonačelnici Varaždina i njihovi zamjenici, te župani i njihovi zamjenici u mnogim prezentacijama Slobodne zone, faktori koji su utjecali da varaždinska slobodna zona, za razliku od ostalih slobodnih zona, uspije, odnosno bude konkurentna, bili su:

- tradicija industrijske proizvodnje
- kvalitetna radna snaga, prije svega obrazovana i stručna,
- stimulativna i poslovna radna atmosfera u Varaždinskoj županiji,

- pozitivna ulagačka klima,
- fleksibilna lokalna samoupravi i županiji, u kojima su investitori našli odličnog partnera.

Konkurentnost je Slobodna zona Varaždin pokazala i dokazala, a način rada, promocije, kontaktiranja i komuniciranja, odnosno ophođenja s investitorima, preuzele su mnoge zone u okruženju, a punjenje tih zona novim investicijama pokazuje uspješnost privlačenja kapitala, kako stranog tako i domaćeg i diže konkurentnost cijele Varaždinske županije. Slobodna zona odigrala je veliku ulogu posebice u kriznim godinama, a i prva je od svih zona izašla iz krize te povukla za sobom i cijelo gospodarstvo Varaždinske županije.

U Varaždinu, 21. ožujka 2017.



6. Literatura

1. Borozan, Đula, and Željko Klepo. "An assessment of Croatia's free zone benefits within the international framework." *Contemporary Legal & Economic Issues* 3 (2011)
2. Bregović, J.: Utjecaj porezne politike na privlačenje izravnih stranih ulaganja na primjeru Irske i Belgije. Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu: Ekonomski fakultet, 2016.
3. Dedić P., Novaković D., Brnjaš Z.: "Industrijska zona kao instrument lokalne samouprave u privlačenju direktnih investicija." *Pravne teme* 1 (2013): 43-56.
4. Dregarić B.: Utjecaj slobodne zone Varaždina na gospodarstvo Varaždinske županije, diplomski rad, FOI, 2012.
5. Grgurević N., Uticaj direktnih stranih investicija na zemlje u tranziciji, *Analiza poslovne ekonomije*, godina V, sveska 1, broj 8. 2013.g., str.: 17-24
6. Hršak M.: Novi model slobodnih zona u Republici Hrvatskoj i funkcija marketinga u njihovu razvoju, Magistarski rad, Zagreb, 1998. str.16
7. Izvješće o Slobodnim zonama za 2011. i 2012. godinu, MINGO, 2014.
8. Izvješće o Slobodnim zona za 2013. godinu, MINGO, 2015.
9. Izvješće o poslovanju Slobodnih zona za 2014. godinu, MINGO, 2016.
10. Izvješće o poslovanju Slobodnih zona za 2015. godinu, MINGO, 2016.
11. Lončar J.: Industrijske, slobodne i poslovne zone – pojam, značenje i faktori lokacije, Dostupno na hrcak.srce.hr/file/56639 20.2.2017.
12. Maras, D. Slobodne zone – specijalni instrument gospodarske politike Republike Hrvatske : magistarski rad. Zagreb, 2006.

13. Marić T.: Carinski sustavi i carinska politika Republike Hrvatske, diplomski rad, Veleučilište „Nikola Tesla“ u Gospiću, 2016.
14. Mikac S.: Značenje slobodne zone Varaždina za gospodarstvo županije i regije, 800 godina slobodnog kraljevskog grada Varaždina : 1209.-2009.: zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog 3. i 4. prosinca 2009. godine u Varaždinu, 2009.
15. Miloš I., Rudić D.: Slobodne zone – značajne točke prometnog i gospodarskog sustava Republike Hrvatske, str.123
16. Nežić, N.: Strategije razvoja hrvatskih poduzetničkih zona. Završni specijalistički rad, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski Fakultet, 2016.
17. Rasagam G., Zhihua Zeng D.: Free Trade Zones – Learning From Global Experiences; AFDC “FTZ Seminar”; Shanghai, 2014.
18. Spevec O.: Slobodne zone u svjetskoj gospodarskoj praksi i Republici Hrvatskoj, Računovodstvo, revizija i financije br. 5/1995. str. 921
19. Starc N., Budak J.: Nekoliko pitanja o slobodnim zonama Republike Hrvatske i jedan odgovor, pregledni rad, 2009.
20. Studija gospodarske opravdanosti osnivanja Slobodne zone Varaždin, Varaždin, studeni 2000.
21. Slobodna zona Varaždin d.o.o. – arhiva
22. Šimović, H., i Mihelja Žaja, M.: "Poticaji u sustavu poreza na dobit u Hrvatskoj i zemljama regije" Računovodstvo i financije 56 (2010), 5; 60-67.
23. Vidović B., Kedmenec I.: "Benefits and challenges of developing enterprise zones: the case of Varazdin County." Proceedings od The 7th MAC, Prague (2016): 360

Internet stranice

1. <http://colonfreezone.com/about-the-colon-free-zone/> dostupno 20.2.2017.
2. <http://enforcement.trade.gov/ftzpage/annualreport/ar-2015.pdf> dostupno 20.2.2017.
3. <http://enforcement.trade.gov/ftzpage/index.html> dostupno 20.2.2017.
4. http://fepz.org.tw/en_d-1_2.aspx dostupno 20.2.2017.
5. <http://foreign-trade-zone.com/benefits.htm> dostupno 20.2.2017.
6. <https://imd.org/uupload/imd.website/wcc/scoreboard.pdf> dostupno 20.2.2017.
7. https://imd.org/uupload/imd.website/wcc/Overall_ranking_5_years.pdf dostupno 20.2.2017.
8. http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1996_06_44_853.html dostupno 20.2.2017.
9. <http://ras.gov.rs/sr/podrska-investitorima/zasto-srbija/slobodne-zone> dostupno 20.2.2017.
10. http://www.ftz-shanghai.com/About_FTZ/ dostupno 20.2.2017.
11. <http://www.geografija.hr teme/stanovnistvo-i-gospodarstvo/razvoj-i-znacenje-slobodnih-ekonomskih-zona/> dostupno 20.2.2017.
12. <http://www.healyconsultants.com/> dostupno 20.2.2017.
13. <http://www.ibc-madeira.com/en/about-ibc.html> dostupno 20.2.2017.
14. <http://www.ibc-madeira.com/en/tax-benefits.html> dostupno 20.2.2017.
15. <http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/pregovori/111221-lisabonski-prociscena.pdf> dostupno 20.2.2017
16. http://www.slobodna-zona.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=1&Itemid=2&lang=hr dostupno 20.2.2017.

17. <http://www.usz.gov.rs/files/prezentacijalat.pdf> dostupno 20.2.2017.
18. <https://hr.wikipedia.org/wiki/%C5%A0en%C5%BEen> dostupno 20.2.2017.
19. <https://www.worldfzo.org/Pages/Background.aspx> dostupno 20.2.2017.
20. Zakon o slobodnim zonama, Narodne novine br. 148/13, dostupno na <http://www.zakon.hr/z/687/Zakon-o-slobodnim-zonama> 20.2.2017.

7. Prilozi

Popis tablica

Tablica 1 Kretanje prihoda (u 000 kn)	38
Tablica 2 Kretanje izvoza (u 000 kn)	39
Tablica 3 Kretanje ulaganja (u 000 kn).....	40
Tablica 4 Kretanje broja zaposlenih	41
Tablica 5 Kretanje prihoda	49
Tablica 6 Kretanje izvoza	50
Tablica 7 Kretanje ulaganja.....	51
Tablica 8 Kretanje broja zaposlenih	52

Popis slika

Slika 1 Lokacije slobodnih zona u svijetu (Izvor: Google slike, 20.2.2017.) ...	5
Slika 2 Slobodne zone u SAD-u od 2011.-2015. (Izvor: Godišnje izvješće za 2015.).....	8
Slika 3 Slobodna zona Shannon (Izvor: Google slike, 20.2.2017.).....	14
Slika 4 Slobodne zone u Tajvanu (Izvor: Google slike, 20.2.2017.)	21
Slika 5 Slobodne zone u Srbiji (Izvor Google slike).....	24
Slika 6 Slobodne zone na dan 31.12.2015. (Izvor: Izvješća o poslovanju Slobodnih zona)	35
Slika 7 3D parcelacija Zone (Izvor Društvo)	42
Slika 8 Fotografija snimljena 2002. godine (Izvod: Društvo)	44
Slika 9 Investitori Slobodne zone (Izvor: Društvo).....	46
Slika 10 Skica Slobodne zone s investitorima i korisnicima (Izvor: Društvo).....	48



IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, ENRIKO PARICA (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom SLOBODNE ZONE KAO POKUŠAJ (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, ENRIKO PARICA (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom SLOBODNE ZONE KAO POKUŠAJ (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

(vlastoručni potpis)